Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…най 1921 оной …ын 21-hээ гарана. | № 198 (18521) | 1990 оной августын 29, среда | Сэн 3 мүн.

Республиканска партконференциин II шатые угтуулан

ЭРХИМ ТҮЛӨӨЛЭГШЭДӨӨ ЗУУРШАЛХА

Республикын партийна организациин hунгагдаха органуудай бүридэлөөр дурадхалнуудые бэлдэхэ комиссиин ээлжээтэ заседани байгша оной августын 27-до боложо үнгэрбэ. Тус заседаниие комиссиин түрүүлэгшэнэрэй нэгэн А. Н. Колдунов хүтэлбэрилөө.

Комиссиин августын 4-дэ үнгэрhэн заседани дээрэ ээлжээтэ заседани дээрээ республиканска партийна организациин 1991 оной бюджет тухай мэдээсэл шагнаха гэhэн дурадхал оруулагдаhан юм. Тэрэ хэлсэгдэhэнэй ёhоор тус асуудалаар партиин республиканска комитедэй хэрэгүүдые эрхилэгшэ А. П. Елгин мэдээсэл хэбэ. Партийна комитедүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй тооe үсөөрүүлжэ, партиин шэнэ Уставай хүсэндөө орожо байhан мүнөө үедэ партийна органуудые тэдхэхэ хэрэгтэ урдынхиhаа нилээд бага мүнгэн зөөри гаргашалагдаха болоно. Жэшээнь, республикын партийна организациин гаргашалха бүхы мүнгэн зөөриин миин лэ 5 процентнь партиин республиканска комитедые тэдхэлгэдэ, тиихэдэ 39 процентнь партиин хүдөөгэй райкомуудые, 18 процентнь эхин партийна организацинуудые тэдхэлгэдэ гаргашалагдаха гэжэ хараалагдана. Партийна комитедүүд материальна байдалаа hайжаруулхын тула арга боломжонуудые бэдэрхэ болоно. Жэшээнь, тэдэнэй мэдэлдэ байдаг автотранспорт үрэ ехэтэйгээр ашаглаха шухала гэжэ заседани дээрэ хэлэгдэбэ.

Партийна комитедүүдэй бүридэлэй олон янзын вариантнууд тухай комиссиин гэшүүдэй гүйлтаар КПСС-эй республиканска комитедэй партийно-эмхидхэлэй таhагые даагша В. Р. Булдаев хөөрэжэ үгөө. Республиканска партконференциин I шатын шиидхэhэнэй ёhоор партиин республиканска комитедэй бүридэлэй дүрбэнэй гурбан хубинь эхин партийна организацинуудта зууршалагдажа, городской болон районно партконференцинүүд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ, зүгөөр үлэhэн дүрбэнэйнь нэгэ хубиие комисси дурадхаха байна. Тиихэдээ партиин республиканска комитедэй гэшүүд слон хүнүүдhээ шэлэн hунгагдаха болоно.

Комисси республиканска партконференци дээрэ партиин республиканска комитедэй нэгэдэхи секретариин кандидатурые, хиналтын комиссиин бүридэлые болон тэрэнэй түрүүлэгшын кандидатурые зууршалжа, конференциин зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха эрхэтэй. Заседани дээрэ партиин республиканска комитедэй бүридэлөөр дурадхалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Партиин шэнээр hунгагдаhан республиканска комитедэй гэшүүдhээ партийна организациин ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдтэй зохилдуулан, дүрбэн комисси байгуулха гэhэн дурадхал зүбшэн хэлсэгдэбэ. Тэдэнь гэхэдэ, партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэриин талаар, агропромышленна комплексын партийна организацинуудай дунда хүдэлмэри ябуулха талаар, үзэл сурталай болон социально - экономическа шэнжэлэлгын ба уридшалан багсаамжалгын талаар комиссинууд бүридүүлэгдэхэ болоно.

Партиин республиканска комитедэй гүрэн түрын-хуулиин талаар ба юрэнхы таhагууд болюулагдаха, тиихэдэ партиин Улаан-Үдын hаяхан болюулагдаhан горкомой үүргэ түлөөлэлгэнүүдынь партиин республиканска комитедтэ дамжуулагдаhан юм. Иимэ эрхэ байдалда партиин республиканска комитедэй хүдэлмэрилэгшэдэй тоо 68 хүн байhанаа 58 болотороо үсөөрүүлэгдэхээр хараалагдана (hаяхан болотор партиин обкомдо 92, горкомдо 28 хүн хүдэлжэ байhан юм).

Комисси саашанхи хүдэлмэриингөө түсэбүүдые зүбшэн хэлсэжэ баталаа. hунгагдамал органуудай бүридэлөөр дурадхалнуудые бэлдэхэ районуудай комиссинуудтай харилсаа тогтоохо, дэбжүүлэгдэhэн кандидатуранuудые зүбшэхэ, республиканска парторганизациин хиналтын комиссиин бүридэлые зүбшэн хэлсэхэ, hунгагдаха органуудта дэбжүүлэгдэhэн коммунистнуудай список табижа, тэдэниие олониитын зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха гэжэ хараалба.

Заседани дээрэ комиссиин гэшүүн, партиин республиканска комитедэй нэгэдэхи секретарь Л. В. Потапов үгэ хэлэбэ.

БУРЯАД АРАДТАА ХАНДАЛГА-УРЯА

…аха дүүнэр, манай «Буряад
…газетын эрхим хүндэтэ уншагшад, эхэ
…зэндээ түшэглэн, түрэл арадайн-
…үү, хэлэ бэшэг, соёл болбосорол,
…hо заншалнуудые эрдэни зэндэ-
…эр сахин дагажа, саашанхи хүг-
…туhа тулга боложо байдаг Таа-
…дтаа хандананабди.

…арадыемнай түлөөлжэ, түрэлхи
…дээрэмнай хэблэгдэдэг «Буряад
…газетымнай 70 жэлэй ой ерэхэ 1991
…үйсэхэнь. Эдэ үдэрнүүдтэ газетэ,
…үүдтэ шэнэ жэлэй захил хэгдэжэ
…гээшэ.

…шэнэдхэлгын мүнөөнэй орёо
…олтэй үе сагта, дэлгүүрэй эконо-
…харилсаануудай улам үргэдэжэ бай-
…дээрэ дурсагдаhан хоёр үйлэ хэрэг
…бшо тэдыгээр тогтожо, Таанарай
…туhаламжа, дэмжэлгэ хүлеэжэ бай-
…юунагүйбди.

…арадай ажамидаралда, хүгжэл-
…үн түүхэдэнь түрэлхи хэлэниинь
…шухала үүргэ дүүргэдэг. Хэлэ, бэ-
…хүгжэhэнэй хэмжээгээр арад зоной
…болбосорол дээшэлдэг, түрэлхи хэ-
…шэхоёо болижо доройтоhон ушарта
…эн үндэhэ яhатанайнгаа онсо шакар
…гээжэ, хосорхо жэшээтэй болоно
…тиимэhээ үндэhэн хэлэн дээрэмнай
…ээ байдаг «Буряад үнэн» газетын
…үлөө арадаймнай түүхэдэ сэгнэшэ-

…эй туршада «Буряад үнэн» уншаг-
…гэргэдэhэн бүхы 18520 номер бү-
…Буряад оронойнгоо, аха дүү автоно-
…үргүүдай, нэгэ уг унгитай Монгол
…оронной арад зоной ажабайдалые,
…эрүүдые үнэн зүбөөр харуулха
…олдоо.

…байдал түбхинүүлхэдэ, ганса нэгэ
…үн hүгэдэлгын хатуу зэбүүн жэл-
…Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ
…үедэ, хүгжэлтын тогтошоhоншье
…«Буряад үнэн» арад зонтоёо
…би заяатай байгаа.

…гүмэнэйнгөө түүхэ бэшэдэг, оюун
…энь элирхэйлэн дэмжэдэг хурса
…ий, хурдан бодолтой бэрхэшүүл
…үнэндэмнай» алишье сагта байhан
…дэ бүхы жэлнүүдтэ манай газетэдэ
…эмлигээ мүлиhэн хэды олон хүбүүд,
…манай уран зохёолшод, эрдэмтэд,
…эрэг эрхилэгшэд болоо гээшэб!
…дэр таанадтаа хандахадаа, хүндэтэ
…эд, гансал түүхын хуудаhануудые
…ашэ, тохёолдоhон байдалые зүбөөр
…саашанхи зорилгонуудаа зүбшэхэ
…эйбди.

…жэлэй туршада гурбан ондоо бэ-
…хэблэгдэжэ, элдэб ушар шалтагаа-
…нта хашаланда ородог байhан
…хэлэмнай мүнөөдэр хуби заяанайн-
…хэсүү эрхэ байдалда ороод байна.
…онуудта үндэhэ яhанай илгаа идха-
…эн хардалгын үедэ сохигдоhон хэ-
…рай-шамай hэргээжэ, олон мянган
…арад зонойнгоо үе дамжуулан бөө-
…асарhан энэ гол баялигаа хүгжөө-
…даа гараад байтарнай, ондоо хэлэн
…эрдиhогүй бэрхээр хэлэдэг боло-
…дашуурижа, буряадуудта буряад
…юуштэб, урагшаа дэбшалтые-
…латуулна гэhэн үндэhэ баримтагүй
…элдэб суглаан хуралнуудта сонос-
…үргэжэ ябаа үхибүүднай эхынгээ
…халан абаhан хэлэнhээ таhарhан
…мүнөө манай яhатанай хуби за-
…тодхор болонхой. Үнгэрhэн хо-
…шазуу жэлдэ үдэhэн түрэhэн шэнэ
…түрэлхи хэлэээ мэдэхэгүй, түрэл ара-
…түүхээршье, соёл болбосоролоор-
…hо заншалнуудааршье hонирхохоо
…гэжэ. бидэ бүгэдэн бултадаа
…гомдон харанабди.

…жэл соо хоригдоhон хэрэгые
…дүбэн жэлhээ байха, буришье ехэ үе
…эргээхэнь бэрхэтэй. Мүнөө түрэлхи
…мэдэхэгүй залуушуулнай өөhэдөө
…үнэр боложо, ямар хэлэн дээрэ
…дүү дууланаб, түрэл арадайнгаа
…домог мэдэхэгүй хүнүүд юун тухай
…Үндэhэн соёл болбосоролоо мэ-
…тэдэ түрэл арадайнгаа уг занша-

лые, hургаал үреэлые хайшан гээд удаадахи үенүүдтэ дамжуулха болоноб!

Түрэлхи хэлээ мэдэхэ, аман зохёолоо, уран зохёолшодойнгоо удха сэсэн үгэ эхэ хэлэн дээрэнь уншаха, ажабайдалдаа, ажал хэрэгүүдтээ, гүрэн түрын ажал ябуулгада хэрэглэхэ гэжэ оролдодог хүнүүдэй hүүлэй үедэ олошорhониинь hайшаалтай. Гэхэтэй хамта энээн тухай хөөрэлдөөнэй гарахада, дураа гутадаг, дээрэлхүүгээр хандадаг, түрэл хэлэгүйшье hаа өөрэгүй, муу ябанагүйб гэжэ бодомжолдог, хашарhан маяг үзүүлдэг хүнүүдэй ушардагынь голхормоор.

Хүндэтэ нүхэд! Байгша оной сентябриин 1-hээ ерэхэ 1991 ондо хэблэгдэхэ газетэ, журналнуудые абахаар захил хэгдэжэ эхилхэнь. Энэ удаа захил хэлгэ урданайхиhаа тон онсо илгаатай, хүлгөөтэй оршон байдалда үнгэргэгдэхэнь. Дэлгүүрэй экономикын харилсаануудта шэлжэн орожо байгаа мүнөө сагта газетэ хэблэдэг саарhанай үнэ сэн 80 процент, полиграфиин үйлэдбэриин түлбэри 90 процент, хүн зондо хэблэл хүргэлгын түлөө түлбэри 2,4 дахин дээшэлхэнь. Үнэ сэнгэй ингэжэ 2—2,5 дахин нэмээд байхада, газетымнай үнэ сэн хубилха баатай болобо. Хэрбээ урдань газетэмнай 3 мүнгэн сэнтэй байбал, мүнөө 6 мүнгэтэ болохоор хараалагдана. Гадна шэнэ жэлhээ эхилжэ, «Буряад үнэн» долоон хоногто 5 дахин гарадаг байха. Эдэ бүгэдые тоолоод үзэхэдэ, «Буряад үнэнөө» жэл соо захиhан хүн 15 түхэриг 60 мүнгэ түлэхэ болоно. Иимэ үнэ сэн гэр бүлэ бүхэнэй мүнгэ зөөридэ, ажана байдалда бага бэшэ гаргаша болохонь гэжэ ойлгонобди.

«Буряад үнэн» газетэмнай мүнөө 8 мянган хэhэгээр хэблэгдэдэг, захил хэhэн хүнүүдэй түлбэри газетые хэблэхэ бүхы гаргашануудые харюулдаггүй, ушар тиимэhээ партиин Центральна Комитедэй зүгhөө урдань нэмэлтэ мүнгэн зөөри hомологдодог байhан юм. Харин мүнөө партиин шэнэ Уставай баталагдаhанай hүүлдэ тиимэ нэмэлтэ мүнгэн зөөри hомолхо арга боломжо үгы болоо.

Энэ эрхэ байдалда «Буряад үнэн» 70 жэлэйнгээ ойн жэлдэ—1991 ондо, мүн саашадаашье хэблэгдэдэг зандаа байха гү, али үгы гү гэhэн асуудал түрүүшынхеэ бодотоор табигдаад байна.

Энэ эрхэ байдалда үгсаата буряад арад зондоо хандажа, «Буряад үнэн» газетэеэ олоороо захихыень үнэн сэдьхэлhээ уряалнабди. Мүнөө энэмнай политическэ удха шанартай үйлэ хэрэг болоод байна гээшэ. Энэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадахыетнай Таанад бүхэниие, партийна, совет хүдэлмэрилэгшэдые, багшанарые, бусад мэргэжэлтэдые, студентнэрые, hурагшадые, манай хүндэтэ ветерануудые, хэблэл тараагшадые уряалнабди.

Захил хэхэ хэрэгтэ элдэб онол арга хэрэглэжэ болоно. Партийна комитедүүд гэшүүнэй түлбэриин мүнгэнhөө улөөгдэдэг хүбяар ветерануудтаа захил хэжэ болохо, нийтын эмхинүүд (профсоюзай, комсомолой эмхинүүд) ажалай түрүүшүүлые, эдэбхитэдые урмашуулжа, нийтын hангай мүнгөөр түрэлхи хэлэн дээрээ хэблэгдэдэг газетын захил бэлэглэжэ болохо. Республикымнай газетэ соёлой, арадай эрдэм hуралсалай, засагай зургаануудта, хүн зоной олооро суглардаг газар бүхэндэ захижа тараагдадаг байhан, саашадаашье тиимэ байhай гэжэ найданабди.

Алибаа hайн хэрэг дэмжэхэдээ, мүнөө үедэ ажалша коллективүүд, нийтын эмхинүүд, юрыншье хүнүүд мүнгэ зөөриин талаар туhа хүргэхэ арга боломжонуудые хэрэглэдэг болонхой. Тиимэ арга боломжонуудые оложо, манай газетэ хэблэлгын жасада нэмэриин оруулагдаа hаа, газетымнай байдал, уг удхань, уран шэмэглэлынь улам hайжарха бэлэй.

Хүндэтэ нүхэд, аха дүүнэр, уншагшад! Түрэл арадайнгаа нэрэ хүндые хаража, үндэhэн буряад хэлэн дээрэмнай хэблэгдэдэг «Буряад үнэн» газетэеэ үргэкөөр тараажа, улам hайн, удха түгэс болгохо талаар hанамжа, дурадхалнуудаа оруулжа байхыетнай, гэр бүлэ бүхэндөө захихыетнай таанадтаа үнэн зүрхэнhөө сэхэ ханданабди.

Газетын редколлеги.

Тэжээл бэлэдхэлгэ—бүгэдын хэрэг

СИЛОС ДАРАЖА ДҮҮРГЭХЭМНАЙ

Yhэтэй бороотой намарай боложо байhаниие хараада абажа, манай совхоз энэ август hарада арга хүргыень оложо, үбhөө хуряахынгаа хажуугаар, илангаяа силос, сенаж даралгада онсо анхарал хандуулаа.

Тусгаар томодхогдоhон отряд эмхидхээд, тэндээ олон трактор, комбайн, самосвал-автомашинануудые суглуулаабди. Дирекци намайе энэ отрядай хүтэлбэрилэгшөөр табиhан байгаа. Тиихэдэ би ганса хүтэлбэрилэгшэ бэшэ, харин бусад механизаторнуудта адли комбайн жолоодожо, ногоон намаа сабшанаб. Өөрөө агроном мэргэжэлтэй хүн хадаа тэжээлэй шанарта гол анхарал хандуулаа аабзаб даа.

Намтай сугтаа Илья Орлов. Хамид Бигимаев, Константин Власов гэгшэд КСК-100 комбайнуудаар холимол тарянай ногоон ургасые сабшана. Эдэ агрегадуудай гаргаhан хэршэгдэмэл ногоон намаае Кабанскын ПМТС-hээ манда туhалхаяа ерэhэн жолоошод Сергей Корнаков, Михаил Котов, Алексей Суранов, Геннадий Коркин, Ян Железко, Георгий Золотарев гэгшэд, мүн өөhэдымнай жолоошод автомашинануудаар зөөнэ. Нүхэн траншейдэ адхагдаhан ногоон намаае тракторнстнар Михаил Божеев, Владимир Каплин хоёр хүндэ тракторнуудаар нягтаруулан дарана.

Шигаевай, Твороговой hү hаалиин фермэнүүдэй дэргэдэхи нүхэнүүдтэ сенаж, силос даража дүүргээд, шахамал үхэрнүүдэй гүүртын хажууда hүүлшын нүхэ дүүргэхэ гэжэ байнабди. Бүхыдөө 6000 гаран тонно шэмэтэ тэжээл бэлэдхэгдээ. Сабшаха ногооной үшөө бага зэргэ бии байhан дээрэhээнь түсэбhөө гадуур үшөө 1000 шахуу тонно силос нөөсэлхэ hанаатайбди.

Ходо орожо байhан хура бороо силос даралгада hаад хэнэгүй гү гэжэ зариман hонирхожо болохо. hаад хээл hааб даа. Хура бороо хаанашье ороно ха юм. Бидэ бага зэргын бороодо ажалаа зогсоодоггүй байгаабди. Иимэ үедэ ногоон намаае hайнаар дараха нягтаруулхада, силосэй шанар муудаха ёhогүй. Бороогой оггтолон зогсохые хүлеэжэ байгаа hаа, үбhэшье, силос, сенажшье абажа шадахагүйбди. Тиимэhээ энэ hүүлэй хэдэн үдэрэй ехэ бороодол ажалаа зогсоохо баатай болообди.

Гэхэтэй хамта ажахыда тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэримнай үшөөл ехэ байна. Августын 28-най байдалаар совхоздо бүхы 980 гектар сабшалангай 900 шахуу гектарайнь ногоон сабшагдаад, тэндэ 13,6 мянган центнер үбhэн абтаа. Түсэбөө дүүргэхын тула звенонууд үшөө 5000 шахуу центнер үбhэ хуряажа абаха ёhотой.

И. ВЛАСОВ,
Кабанскын районой Твороговско шубуунай фабрикын агроном.

ЭМХИТЭЙ, ГУРИМТАЙ

Хэжэнгын совхозой дүршэлтэй механик Александр Дашицыреновэй хүтэлбэрилдэг агрегадай коллектив мүнөө 251 тонно ногооной витаминтай гурил гарганхай.

Эндэ агрегадые ногоон тэжээл сабшажа хангадаг механизатор Базар Санжижапов КСК-100 түхэлэй комбайнаа бүтээсэтэйгээр хүдэлгэнэ. Г. Садыков, Д. Цыденов, М. Галанов гэгшэд поли дээрэhээ хэршэгдэhэн ногоо асардаг.

Хоёр халаанда хүдэлгэгдэдэг энэ агрегадай коллектив түсэбөө бэелүүлhэнэй түлөө социалис мүрысөөнэй гуримай ёhоор 1000 түхэригэй мүнгэн шанда хүртөө. Мүнөө эдэнэр ногооной хагдартар бүхыдөө 750 тонно тэжээл үйлэдбэрилхэ хүсэлэнтэй. Хэрбээ 500 тоннодо хүргөө hаа, 2000 түхэригэй, харин 750 тонно тэжээл гаргабал, 3000 түхэригэй шанда хүртэхэл.

Н. ДАМБАЕВ.

БУЛТАНАЙ ОРОЛДОЛГО

Хэрэнhээ жара гаран километрэй зайда оршодог Туранай совхозой түб Хойто-Гол hууринай үйлсөөр хүнүүдшье үсөөн харагдана. Энэнь ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, мүнөө тэжээл бэлэдхэлгын үедэ булта, ехэ, багагүй үбhэндөө гаранхай ааб даа.

Түнхэнэй районой томо ажахынуудай нэгэн болохо энэ совхоздо Мон, Хойто-Гол, Туран гэжэ гурбан отделени бии.

Байгша ондо совхозой үбhэшэдэй зургаан звено 23780 центнерhээ бага бэшэ үбhэ сабшажа, 4500 тонно сенаж дараха, 170 тонно ногооной витаминтай гурил гаргажа бэлэдхэхэ түсэбтэй байна. Ондоогоор хэлэхэдэ, малайнгаа условно толгой бүхэндэ 20 центнерhээ бага бэшэ тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбhэ тэжээл нөөсэлхын түлөө тэмсэнэ гээшэ. hүүлэй мэдээгээр үбhэшэд 16000 центнер үбhэ, 2800 тонно силос, 250 тонно ногооной витаминтай гурил гаргаад байна.

— Бидэ үбhэндөө аяар июлиин 17-до ороо hэмди. hара шахуу хура бороо ороод ажалыемнай hаатуулаа. Августын 19-hөө 22 хүрэтэр наратай сэлмэг байжа, үбhэшэднай бүхы хүсэеэ элсүүлэн үбhэ ехээр соможо ебаа. Ногооной витаминтай гурил гаргаха түсэбөө холо үлүүлэн дүүргээбди. Мүнөө АВМ агрегат хүдэлгэгдэнэгүй. Бороо соо силос дараад байгаабди. Байгша ондо үбhэ ногооной ургаса яhала hайн, гектарай 20 гаран центнер абтана. Бүхыдөө 25.000 центнерhээ үлүү үбhэн абтаха гэжэ хараалагдана. Нуга диилэнхи сабшаламнай намаг налхитай газарнуудаар юм. Үбhэ хуряагшадай мүрысөөндэ түрүүшын үдэрhөө Александр Аюшеевич Доржиевай хүтэлбэрилдэг оньhожоруулагдамал звено түрүү зэргэдэ ябана. Тус звеногой гэшүүд 3000 центнер үбhэ сомоод байна. Тэжээл бэлэдхэгшэд үбhэеэ шарга дээрэ hүрилдэг заншалтай юм. Сомоо бүхэниинь гуша гаран центнер болоно,— гэжэ совхозой директор, Буряадай АССР-эй арадай депутат Илья Садаевич Маншеев хэлээ hэн.

Шара-Талын нэлэнхы ехэ 267 гектар сабшаланда хүрэжэ ерэхэдэмнай механизатор Даниил Сыренов, ДВР түхэлэй тармуураар үдхэнөөр хаягдаhан үбhэ hэлижэ, туха сүлөөгүй байба. Тээ саанахана шарга дээрэ үбhэнэй hүрилэгдэжэ байхань харагдаба. Эндэ А. А. Доржиевай звено үглөөнэй каранhаа үдэшын харанхы болотор ажаллана. Звеногой гэшүүд Баяр Будаев, Жаргал Шорбонов, Андрей Ангархаев, Даниил Сыренов гэгшэд коллективэйнь урдаа хараха хүнүүд гэлсэнэ.

— Минии хүтэлбэрилдэг звенодо 24 хүн ажаллана. 3000 центнер үбhэн hүрилэгдөө, үшөө 1800 центнер үбhэн абтаха. Мүнөө гектарай 20 гаран центнер үбhэн хуряагдана. Бороогой орохоло бургааhанай доогуур, харгын хажуугаар, гол горхонуудай эрьеэр, hэбхүүл болдогтой газарнуудай ногоо гар хажуураар түүбэрилэн сабшанабди. Үнинэй тогоошон Зинаида Шалсыповна Маншеева амтатай халуун эдеэ бэлдэнэ. Звеногоймнай хүнүүд үдэр бүри халаанайнгаа даабари холо үлүүлэн дүүргэдэг,— гээд звеное даагша А. А. Доржиев хөөрэнэ.

Витаминтай ногооной гурил гаргаха АВМ-0,65 түхэлэй агрегадай коллектив богони болзор соо түсэбэй ёhоор 170 тонно ногооной витаминтай гурил гаргаха даабаряа 250 тоннодо хүргөө юм.

Туранай совхоздо тэжээл бэлэдхэгшэдэй комплексно звеное Чингис Буянтуев хүтэлбэрилнэ. Тус звеногой гэшүүд мүнөө силосэй ургамалнуудые хуряана. Ногоон эшэ намаа дүүрэтэр тээhэн долоон «Урал» автомашинанууд поли силосэй траншей хоёрой хоорондо таhалгаряагүй гүйлгэлдэнэ. Түрүүшын үдэрhөө жолоошод Баяр Аюшеев, Сергей Алсыев, Роман Аюшеев, Василий Заболотный гэгшэд емжэлтэтэй ажаллана. Тэдэнэр халаанайнгаа даабари 120—140 процент дүүргэдэг юм.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Ээлжээтэ hүри сомогдоно. 2. Звеное даагша А. А. Доржиев. 3. Гар хажууршад сабшана.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

ЗАЛУУШУУЛ ЭРХИМЛЭНЭ

Хабарhаа хүйтэн байжа, сабшалангай ногоон оройтожо ургаа. Энээнhээ уламжалан Сэлэнгын районой Химнын совхозой тэжээл бэлэдхэгшэд үбhэ хуряалгаяа урдынхиhаа хожом эхилээ hэн. Тиин мүнөө hүүлэй үдэртэ орохон хура бороогой удаа 150 гектарай гол сабшаланhынь уhанда абташоо, Сэлэнгэ мүрэнэй олтирогуудта оршодог сабшалангайнгаа уhанда абтаашье hаань, үбhэ хуряалгаяа сентябриин 5-да дүүргэхээр ажаллана.

Мүнөө тус ажахыда үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ долоон звено эмхидхэгдэнхэй ажаллана. Эдэнэй хоёрынь хүсэд бэшэ оньhожоруулагданхай, бусадынь морин косилкатай, гар хажууршадтай звенонууд юм.

Хүсэеэ hайнаар хубаарилжа, ажалаа бодомжотойгоор эмхидхэhэн звенонууд горитой амжалта туйлана. Тиин hүүлэй дунгөөр совхозой үбhэшэдэй дундаhаа Жаргал Дашиевай хүтэлбэрилдэг залуушуулай звено шалгараа. Зүүн Тамчын 150 гектарай сабшалан даажа абаhан залуушуул ажахытайгаа арендна харилсаанай хэлсээ баталанхай юм. Тус коллектив табан хүнhөө бүридэнхэй. Звеногой гэшүүд шииираг залуу, дүршэлтэй механизаторнууд юм. hүүлэй мэдээгээр механизаторнууд Владимир Бадмаев, Баир Гуржапов гэгшэд үдэрэйнгөө даабари холо үлүүлнэ. Мүнөө звено 60 гектарай сабшалан сүм хуряагаа гэхэ гү, али түрүүшын 300 центнер үбhэ суглуулжа hүрилөө юм.

Р. БАЛДАНОВ.

…ҮСЭЭ ЭЛСҮҮЛНЭ

…ахын районой ажахынуудта хамтын адууhа малда …ехээр бэлэдхэжэ абаха хүдэлмэри үдэрhөө үдэр… Жэшээлбэл, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үбhэ…нгаа урагшатайгаар ажаллана.

…олые үгсэн, Шаснуурhаа дээшэ оршодог Хоолойн …гар хажууршадай нэгэ звено ажалладаг юм. Эдэ… …ктарай сабшалан даалгагдажа, 7 центнер үбhэ аба… …хараалагданхай. Тус коллективтэ эршэмтэйгээр ажал…лон. Жэшээлбэл, пенсионер Бальжинима Хандаков, …вэ албанай хүдэлмэрилэгшэ Виктор Мунконов, хэл…оной хүдэлмэришэн Александр Хандаков, колхозой …галтер Зинаида Айдаева магтаалтай хүдэлнэ.

…ондо Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз бүхыдөө 475 гек…hаа 5400 центнер үбhэ hүрилжэ бэлэдхэхэ түсэб… Сагай улэрилай тогтууригүй мүнөө үедэ эндэхи тэ…дхэгшэд хамаг хүсэеэ элсүүлнэ.

D. ГАЛСАНОВ.

…МСЭЛ ҮРГЭДЭНЭ

…ндэ Хоринн районой тэжээл бэлэдхэгшэд үбhэ ху… …онсо хүшэр бэрхэшээлтэй эрхэ байдалда үнгэргэжэ …хирэ-хирэ болоод лэ орожо байhан хура бороо ехэ …рүүлна. Гэбэшье тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэридөө тү…логи нэбтэрүүлжэ, ажалаа эхинhээ эмхитэйгээр …ажахынууд урагшатай. Жэшээлбэл, Хүлэй совхозой …10702 центнер үбhэ hүрилөө. Эндэ Василий Егоро…ковой, Павел Петрович Горшковой хүтэлбэрилдэг … эрхимлэнэ.

…Ясууртайн совхозой Леонид Афанасьевич Ивановой …магтаалтай. Тус коллектив сагай уларилай тогтууригүй …ой сесуу сенаж дарадаг байгаа юм.

…ой ажахынуудай тэжээл бэлэдхэгшэд үнэтэ сагаа ал…ургаса хуряалгаhаа урид үбhэеэ сүм хуряажа абахаар …ал ябуулна.

Б. ЛАЙДАПОВ.

Дэлгүүрэй экономико: бодомжонууд, хараа шэглэлнүүд

ХОЙШОО СУХАРИХА ХАРГЫ ҮГЫ

Экономикые дэлгүүрэй гуримда оруулха асуудалнууд мүнөө орон дотоной үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэжэ байна. СССР-эй Верховно Соведтэ, эрдэмтэдэй, политигуудай дунда энэ асуудалаар нэгэн һанамжа үгы. Ороноймнай зүг бүридэ ажаһуудаг хүн зон гуримшуулагдадаг дэлгүүрэй экономикодо орохо асуудалые мүн лэ нэгэ янзаар ойлгоногүй.

Эрдэмтэдэй, экономистнуудаи, политигуудай энэ талаар заримдаа тад ондоо һанамжануудые хэлэхэдэнь, алиниинь зүйтэйб гэжэ юрын хүнэй ойлгохонь тон хүшэр болоно.

Шэнэ гуримда эрэлгые хаража үзэхэдөө, политигууд заримдаа социальна зарим бүлэгүүдэй ба регионуудай талые харадаг, мүнөөдэрэй саг зуурын байдал түбхын түрүүндэ табидаг юм. Энэ ушарта экономикын хүгжэлтын ёһо гурим, ороной байдал бүхы дээрээ хараада абтанагүй. Хоёрдохёор гэбэл, СССР-тэ дэлгүүртэ оролго хадаа мүнөө бии байгаа дэлхэйн капиталис дэлгүүрһээ үндэһөөрөө илгаатай юм. Хэдэн зуун жэлэй туршада капиталис дэлгүүр өөрын жама хуулияар хүгжөө, ямаршье декрет энээн тушаа абтаагүй һэм шуу.

Гурбадахяар гэбэл, энэ асуудалай политическэ талыень хараада абангүй орхихын аргагүй. Энэмнай юун гэһэн удхатайб? **Саашадаа урданайхяараа ажаһуужа болохогүй, материльна талаһаа зарим үедэ хохидохошье һаа, хуушанай гуримда эсэс ерээ** гэжэ хүн зоной диилэнхи олониинь мэдэрхэ ёһотой. Үгыл һаа, правительство олониитын һанамжада анхарангүй, ороной экономикые дэлгүүрэй харилсаанда оруулхаар шиидэнги хэмжээ абаха бшуу.

Засаг захиргаанай шиидхэбэритэй зүбшөөгөөгүй һаа, арад зон правительствые тушаалһаа буухыень баадхаха, үгышье һаа, шүдэеэ зуугаад лэ дурадхалнуудыень анхарха. Правительствэдэ олон зоной этигэл найдалаа алдаагүй һаань, хоёрдохи замынь боломжотой ха.

Капиталис дэлгүүр удаан сагай туршада нарижуулан мүлигдөө гэбэл, алдуугүй. Тиихэ зуураа феодальна үйлэдбэриие ямаршье үлүү хүсэ хүшэлэлгэгүйгөөр түрижэ шадаа. Энээнһээ бидэ ямар илгаатайбибди?

Мүнөө үеын индустриальна үйлэдбэритэй манай албадан зоһхилолгын экономико арадай ажахын комплекстой зуугаад, мянгаад утаһаар холбоотой юм. Харин захиралта зонхилолгын хубаарилгын системын һалгаагдажа, үйлэдбэриин подразделенинүүдэй бэеэ даанги байдалтай болохоор экономикомнай урданайхиһаа бүришье һуларанги байдалда оробо.

Мүнөө үеын үйлэдбэри хадаа ямаршье политическэ системэдэ (капиталис, социалис) һалбариин, арадай ажахын комплекснуудай талаар хүтэлбэри, гуримшалгүй байжа шадахагүй. Иимэ хүтэлбэри, гуримшуулгын органууд хадаа министерствэнүүд, синдикадууд, концерннууд гэхэ мэтэ болоно.

Хари хэлэнэй үгэнүүдые дурдаһанай хэрэг бии гү гэжэ болохот, теэд үгэ бүхэниинь өөрын онсо удхатай ха юм. Капиталис гүрэндэ амяараа предприяти дээдэхи фирмынгээ бүрин гүйсэд мэдэлдэнь байдаг. Юуб гэбэл, эдэ хоёрнай хамтадаа ниитэ, нэгэн акционернэ гү, али үшөө ямар бэ даа зөөри бүридхэнэ бшуу. Эдэ бүгэдые директорнүүдэй совет, контрольно пакет, акцинуудые баригшад хүтэлбэрилнэ.

Харин бидэнэр захиралтазонхилолгын гуримаа шүүмжэлээд, предприятинуудта хүтэлбэрилэгшэдөө һунгахыень, бэеэ даанги байхыень найдаад, экономикоёо һайжаруулжа шадаа гүбди? Үгы даа, бии байгаа зүришэлдөөнүүдыень бүри гүнзэгырүүлээбди.

1987 ондо абтаһан гүрэнэй предприяти тухай Хуули хадаа сагай үнгэрхэдэ тэһэрдэг минэ мэтээр экономикын үндэһэ һуурида табигдаа. Продукциин хомор байдалда үйлэдбэриинхидэй гансал өөрынгөө талэ харахадань, предприятиин коллективэй ба гүрэнэй зорилгонууд тааралдахаяа болиюо бшуу. Директор, мүн коллективыншье предприятиин ёһотой эзэд бэшэ, тиимэһээ хэниишье материальна харюусалгаяа мэдэрнэгүй. Гэбэшье гүрэндэ, мүн хоорондоо харилсаатай предприятинуудта өөрынгөө эрилтэ, эрхэнүүдые һануулхаяа мартадаггүй. Тиихэдээ гүрэн түрэ өөрынгөө эд зөөриһөө бүри холодоно. Гансал гүрэнэй захил бии байһаар, теэд тэрэнэй хуби жэл бүри доошолно.

Продукциин шанар, хэмжээе хубилгаагүй, заримдаа үйлэдбэрилгээ хорооһон, заншалта экономическа холбоогоо таһалһан аад, хэлсээнэй сэнгүүдые дээшэлүүлһэнэй ашаар аргагүй ехэ сэбэр олзо абадаг предприятинууд бии. Энэнь продукциин бодото үнэ сэндэ огто тааранагүй бшуу. Жэшээлбэл, Улаан-Үдын гадар трикотаж хубсаһанай фабрика 1988 ондо олзо оршынгоо 42 процентын үнэ сэнгүүдые дээшэлүүлһэнэй ашаар абаһан юм.

Урзандашье мүнгэ хүнгэн мүрөөр олохо заншалаа орхёогүй. 1989 ондо тус фабрикада гүрэнэй захилай хуби үйлэдбэриин ниитын хэмжээнэй 67 процентнь болоо һэн. Шэлэй заводто — 78,5 процент (республика дотор шэлэй продукциин аргагүй ехээр дуталдажа байхада), «Бурятстройматериалы» нэгэдэлдэ — 49,5 процент... Бусадшье олон предприятинуудта иимэ үзэгдэл дайралдана.

Бэеэ даанги байдалтай болобобди, мүн эрдэмэй үндэһэтэй нормативууд бии гээд Түнхэнэй районой ажахынууд 1989 ондо хонидоо бүхыдэнь шахуу мяханай комбинадта тушаажархиһан юм. Анхандаа 20.477 толгой хонин байһанаа 1990 оной январиин 1-дэ 2138 толгой тоологдоо. Хэды олон ноохон хубсаһа гаргаха арга һалгаагдааб.

Бэшүүрэй районой колхоз, совхозууд хартаабхын ба орооһо тарялангаа талмайе хорогоо. Республика дотор бүхыдөө 1990 оной түрүүшын хахадта хартаабха, овощ, шэнииисэ ургуулха талмайнууд тус тустаа арба найман, арбан ба зургаан процентээр хороогдоһон байна. Мориһоо, шубууд һаа гадна бүхы түрэлэй малай тоо толгой үсөөрүүлэгдээ.

Гүрэнэй предприятида хүтэлбэрилэгшэ һунгагдаха бэшэ, харин томилогдохо ёһотой. Хэрбээ колхоз, кооператив, акционернэ бүлгэм байгаа һаань, хамаагүй һэн. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, политигууд бэшэ, харин эд зөөри эдлэгшэд өөһэдөө хэрэг ёһоор ажал ябуулгаяа эрхилхэ ёһотой.

Захиралга-зонхилолгын гуримай усадхагдабашье, энээниие һэлгэхэ шэнэ гурим үгы байһаар. Дэлгүүрэй харилсаанууд үшөө тогтоодүй. Министерствэнүүд, албан зургаанууд, нэгэдэлнүүд, концерннууд, ассоциацинууд байха ёһотой. Эдэнэй уялгануудынь, магад, хубилгагдажа болохо.

Бидэ хойшоо сухариха аргагүйбди. Монополидо хүрөөгүй капитализмын үе ямар һэм — ямарханшье үйлэдбэриин объект бэеэ даанги һэн. Хэрбээ тэрэ шатада эрьежэ, дабаха гэбэл, хэдэн мянгаад предприяти бэеэ даангяар хүдэлхэ болохол...

Гуримшуулагдадаг дэлгүүртэ оролгын үедэ хүниие мартаха ёһогүйбди. Үндэр бүтээсэтэ ажалда тэрэниие урмашуулха хэрэгтэй. Хайшан гээд энээниие түйлахаб? 70 гаран жэлэй туршада захиргаанай, үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын ба бусадшье арганууд туршагдаа, харин материальна урмашуулга тон багаар хэрэглэгдэдэг байгаа. Энээн тухай хөөрэлдөөнэй хэды гарадаг шье һаа, үнэн байдалда бэелүүлэгдэдэггүй һэн.

Гүрэн түрэ салин хүлһэ, урмашуулга адлидхажа, хүн зоной зоригжолтой, хүсэлэнтэйгөөр хүдэлхэ аргыень һалгаагаа. Нүгөө талаһаань абаад харахада, багаханшье салин хүлһэ абаа һаа, хүдэлмэригүй үлэхэ байһанаа ойлгодог зон ажални ямаршье сагта алдагдахагүй гэжэ найдаад, хэрэг ёһоной шадабаряа гүйсэд гарагадаггүй һэн. Гансахан үе соо иимэ хандаса хүмүүжүүлэгдээ бэшэ. Тогтоһон иимэ байдалые уряануудаар заһахын аргагүй.

Дэлгүүрэй үедэ ажалгүйдэлгэ дэлгэрхэ гэжэ зүб. Бага олзотой ба ажалгүй зониие социальна туһаламжагүйгөөр гүрэн түрэ орхихогүй. Гэбэшье энэ туһаламжа дундуур зэргын салин хүлһэнтэй сасуулшагүй ааб даа. Үнэ сэнгүүдэй дээшэлхэдэ, инфляциин үедэ бүришье шахардуу болохо. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, «Шононуудшье садхалан, хонинуудшье бүтэн» байхагүйл даа. **Социальна шахардуу байдал тогтохошье һаань, шэлэхэл ёһотойбди, иигэжэл түрүү ёһото экономикодо дүтэлхэбди.**

Дэлгүүр хадаа эд бараанай ба мүнгэнэй харилсаануудай саг үргэлжэ дэмжэн тогтоогдожо байдаг баланс мүн. Энэ юун гэһэн удхатайб гэбэл, дэлгүүртэ хэрэгтэй эд бараанай бии байһан һаа, мүн үгыһөө, шанарһаань үнэ сэнгүүд сэхэ дулдыдаха, досолохо гү, али дээшэлхэ жэшээтэй. Түрүүшын үеэр үнэ сэнгүүд дээшэлхэ. Жэшээлбэл, республикын кассова түсэб түрүүшын хахад жэлдэ орошоорнь бэелүүлгэ 101,8, гаргашаарнь — 105,4 процент болоо. Тиихэдээ нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо 3,6 процентээр ехэ мүнгэн хэрэглэмжэдэ оруулагдаһан байна. Республикын энэ талаар дүнгүүд Россин ба бүхыдөө ороной дүнгүүдһээ дээгүүр юм.

Зарим регионууд ба районууд үйлэдбэрилһэн продукцияа өөһэдынгөө газар дээрэ хэрэглэхые оролдоно. Энэ шэглэл дэлгүүрэй шэглэл гэжэ ойлгодог зон буруутана. Үнэн дээрээ хара амияа хараха ябадал хойшонь, феодальна үйлэдбэриин түхэлдэ эрьюулнэ бшуу. Экономическа нэгэшье подразделени, предприяти, республика, гүрэн мүнөө үеын эрхэ байдалда эд бараа газаашань гаргангүй, оруулангүй байжа шадахагүй. Алишье талаараа гүйсэд хүгжэнги США, Япон хүрэтэрөө амяараа ажамидарха аргагүй ха юм.

Арбаад олон түхэлэй эд бараан, эдеэ хоол манай республикаһаа гаргагдаа һаа, мянгаад зүйл оруулагдана. Ушар иимэһээ харилсаан, хамжаан заатагүй хэрэгтэй. Энээниие нэгэ юрын баримтатай жэшээд үзэе. Хүдөөгэй ажалшан колхозно дэлгүүртэ хубиингаа ажахын продукци асараа гэлэй. Өөрөөшье, үхибүүдтээшье магад эдеэ хоолой эдэ зүйлнүүдээ орхихо дуратай байгаа. Теэд промышленна эд бараан, гутал, хубсаһан мүн лэ хэрэгтэй ха юм.

Дэлгүүртэ орохо тухай асуудалай бусадшье шухаг зүйлнүүд тушаа һанамжаяа хэлэхэ хүнүүд олдохо байха.

Дээрэ хэлэгдэһэнһээ гансал тобшолол хэгдэнэ: хойшоо сухариха харгы үгы, дэлгүүртэ орохын тула эрээдолгоёо элсүүлхэ болообди. Удааруулангүй, түргэнөөр лэ шэнэ харилсаанда орохо ёһотойбди.

В. БОХИЕВ,
республикын Госпланай мэргэжэлтэн.

Байгша оной августын 4-нэй «Буряад үнэн» газетэдэ «Буряадай АССР-эй бүрин эрхэтэ байлга тухай декларации» толилогдоо һэн. Эндэ юһэдэхи бүлэг соо иигэжэ уншанабди:

— Буряадай АССР-тэ ажаһуудаг бүхы арадуудта хуулита политическэ, экономическа, этническэ ба соёлой эрхэнүүдые сүлөөтэйгөөр хүгжөөхэ ба түрэл хэлээ хэрэглэхэ эрхэ Буряадай АССР лаб хангадаг».

Эндэ түрэл хэлээ «хэрэглэхэ» гэһэн үгын удха ехэ болар ойлгосогүй, ёһо зааһан тэдысэ дуулдана.

Буряадай АССР-эй гүрэн ба тэрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай асуудалые хаража үзэхэ гэһэн декларациин тэрэ юһэдэхи бүлэг соохи үндэһэн хэлые — **гүрэнэй** — гэжэ баталхые бидэ дурадханабди. Хэрбээ гүрэнэй хэлэн болгогдожо баталагдаагүй һаа, дээрэ хэлэгдэгшэ «Буряадай АССР-эй гүрэн», «Бүрин эрхэтэ» гэһэн гаршагаймнай гүн удхада сэхэ сохилто боложо, буряад арадай гол ехэ эрхые хүсөөр хаһаһантай тон адляар харагдаха баримта мүн!

Эгээл энэ гол зэбсэг болгошо үндэһэн хэлые гүрэнэй болгожо баталбал, нэрэтэ арадай гүн соёл, гэгээрэл, болбосорол, мүн уран һайханай али бүхы һалбаринууд жэнхэни ёһороо ором, дүримөө үрэ ехэтэйгээр олохо байһаниинь зайлашагүй.

Алишье арад үндэһэтэн ниитэ нэгэ хэлэтэй, ёһо заншал болоод бусад олон амин шухала үндэһэн байгуулалтаараа тиимэ, иимэ яһатан гэгдэжэ, СССР-эй Конституциин дүримүүдээр хамгаалагдажа, харагдажа байһамнай хадаа Ленинэй национальна политикын илан мандаһанай габьяа мүн!

Эндэ һайн талынгаа шэнжые мэдэрхэтээ хамта үшөө нэгэ һанаа зобооһон асуудал тухай хэдэн үгэ дурдалтай ха. Монгол оронһоо нааша, аяар хой-

«Түүхэтэ үнэн зүбые һэргээхэ» гэжэ статья…

УГАЙНГАА ҮНДЭҺЭ МЭДЭ…

но Зүлхэ мүрэнэй һаба туласа хабтайһан үргэн Сибириин үбсүүн дээгүүр таран һуудаг буряадуудай автономито асуудал өөрынгөө газар уһанай (географическа) эрхээр ехэл арсалдаатай байһаниинь ойлгосотой.

Августын 11-нэй «Буряад үнэн» газетэдэ «Түүхэтэ үнэн зүбые һэргээхэ» гэһэн статья уншажа, сэдьхэлээ ханан баясаһанаа элирхэйлэе. Энэ — республикын олониитэ түлөөлэгшэдэй СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ Р. Н. Нишановта эльгээһэн бэшэг.

Тэрэ үдэшэлэн Хөөрхын совхозой клуб соо «Как дома, как дела.» гэжэ Горькиин нэрэмжэтэ киностудиин буулгаһан кино гараха байгаа. Сеансын урда тээ энэ статьягай гол удхые кино харахаяа ерэгшэдэй үзэмжэдэ табихада, сугларһан зон булта дарья табилдан, «буряад зоной нэгэдэжэ, нэгэ гүрэн түрэ болохо гээшэ маша зүб» — гэһэн нэгэл һанал һайшааба.

— Мандал адли иигэжэ хэдэн хуби болгогдожо «хэршүүлшэгэн» нэгэшье автономито республика бүхы Союз соошье байхагүй, энэ байдалые зүбөөр шиидхэхыень эрилтэ табихамнай аргагүй зүб гээшэ, — гэжэ урдань Хэжэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь байһан Р. Г. Баяртуев онсолон заабаа.

Байгаа замбиин шэмэг гүүлэжэ алдаршаһан Байгал далайгаа тойрон һуудаг буряад уласай уг гарбалай түүхые, тэрэнэй эгээ мүнөө үе сагта ямар үндэһэн дээрэ, хэр зэргын хангалтатайгаар оршон байһые хэлсэхэ болоһомнай, һанаһан байһанаа «һарюугүйгөөр» хэлсэдэг болоһоной үрэ энэ гээшэ ааб даа.

Эрхүүгэй, мүн Шэтын хоёр буряад округуудһаа гадна хэды олон буряадуудай хуби заяан, тэдэнэй үндэһэн эрхэ болоод, ёһо заншалай, гэгээрэлэй асуудалнууд хэнэйшье һанаа зобооһор лэ. Эдэмнай түрэлхи уран зохёол, соёлой али бүхы хэлтэсүүдһээ «хаһагдаһан» зон байна. Иигэжэ үндэһэн арадайнгаа али бүхы түйлэлтануудһаа талархай, «газаашалуулһан» мэтэ һууха гээшэ — ямар нэгэн хари газарта амидарһантай адли бэшэ гү?

Иигэжэ «үншэрэлгын» хуби заяа үзэхэ баатай болоһон газар нютагуудтай буряадай ниислэл хото, тэрэнэй национальна шэнжэтэй бүхы эмхи зургаанууд дундаа холбоо барисаа байгуулха гээшэ шухала байна....

Зүүн урагшаа түмэр зам зубшажа, жэшээлэн дурдабал, Обор-Үнгөө, Далабха, Зудмаари, Хуһата, Шэлэ, Тэрэбхээн, мүн Хёлго болоод саашадаа Шэтын хойморооор нэбшыжэ һууһан буряадууд үндэһэн арадаингаа болбосоролой ехэ «гуламтатай» ямаршье холбоогүй һууна гээд мэдээжэ. Эдэ зоной уг залгаламжалха үхибүүдэйнь хуби заяан тухай, тэдэнэй ерээдүйе мүнөөдэр лэ зүбөөр шиидхэхэ аргатай байна бэшэ гү! Юрэдөө, хараһаа алдаа һээмнай, тэдэниие юун хүлеэнэб гэжэ япалашье ойлгосотой ха юм даа.

Хойно, Ойхоной буряадуудтал «хаягдашанхай» баһа нэгэ тиимэ нютагуудай нэгэн Шилкын районой (Шэтын область)

«Усть-Ножова… болоно. Эндэ… буряад зон… тай зониинь үнд… рээ хөөрэлдэ… жа ябаһан үе… асуухада, ср… дуратай байна… гүй! Эндэхи… ряад хэлэнэй… юм. Иигээд ер… кадрнуудай ас… түрүүндэ таб… баадхана..

Саашань хэл… болоод Шэтын… мүн Буряадай… захиргаануудаа… та холбоотой… ругһоо гадуур… олон тоото бур… дынгөө үндэһэн… лэр хангалгатай… сэхэ уялгатай… уран зохёолшод… эхилээд, «Буряад… «Байгал» журн… залуушуул», ба… гэжэ хүүгэдэй… тээр хангаха, … далнуудые ши… харюусалгата… һээр лэ...

Шэтын хойм… районоор Бабж… рэтэй тала, … дайралдабашье… дуудай дунда… даа мартагдах… хэй. Эдэ мэтын… могууд болон… луулдаг экспед… гылэгтын» гэжэ… хүрэнэ.

ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ХЭДЫ ХҮН ЗОН АЖАҺУУНАБ?

ООН. Байгша оной тэн багаар газар дэлхэйн хүн зоной тоо 5,3 миллиардда хүрэһэн байна. Энээн тухай ООН-ой секретариадай экспертнүүдэй бэлдэһэн элидхэл дотор мэдээсэгдэнэ. 1990 ондо бүхы дээрээ хүн зоной тоо 92 миллион хүнөөр олошорхо. 2000 ондо бүмбэрсэг дэлхэйн хүн зоной тоо 6,3 миллиард, үшөө 25 жэл болоод байхада, 8,5 миллиард болохо гэжэ багсаагдана.

Дэлхэйн хүн зоной дүрбэнэйнь нэгэ шахуу хубинь экономическа талаараа хүгжэнги оронуудта ажаһууна. Мүнөө үедэ 10 орондо 100 миллион хүнһөө олон хүн зон ажаһууна. 11 орондо 50-һаа 100 миллион хүрэтэр хүн зон ажаһуудаг.

Дэлхэйн эгээн олон хүн зонтой 25 ороной 12-ынь Азида, 6-ниинь — Европодо, 3-ниинь — Америкэдэ, 3-ниинь Африкада оршодог. Тэдэнэй тоодо Советскэ Союз оролсоно.

Иимэ асуудал гудамжада ябаһан юрын хүнһөө һураа һаа, хамтын гү, али хубиингаа хэрэгээр иишэ тиишээ ошожо ябанаб гэжэ харюусаха. Харин округнай хайшаа ошожо ябанаб гэһэн асуудалда, тэрэ сэхэ, тодо харюу үгэжэ шадахагүй гү, али үгэхээ мартаха байна.

Һүүлэй үедэ арадай депутадуудай окружной Соведэй президиумэй хоёр заседани болоо. Дээрэ табигдаһан асуудалда эгээл тэндэ харюу үгтэхэ байгаа. Юуб гэхэдэ, эдэ заседанинууд дээрэ хоёр шухала асуудалнууд харагдажа үзэгдөө. Нэгэдэхеэр, «Агын Буряадай автономито округ тухай хуули», хоёрдохёор, округой гүйсэдхэхэ комитедэй ажал ябуулгын программа.

Эдэ хоёр асуудалнуудые гүнзэгыгөөр хэлсэжэ үзэхэ, зүб шиидхэбэринүүдые абаха гээшэ манай округой ажалшадай саашанхи ажабайдалда айхабтар ехэ удха шанартай байха һэн.

Үшөө байгша оной эхеэр округ тухай Хуулиин проектые бэлдэхын тула тусхай комисси байгуулагдаһан юм. Тэрэнэй бүридэлдэ ороһон нүхэд яһала юумэ хээ, энэ проект нэгэ дахин окружной Соведэй президиумдэ харагдаад, «Агинская правда» газетэдэ толилогдоо һэн. Тэрэ Хуули зүбшэн хэлсэлгэ округой арад зоной дунда һонирхол үүсхэхэ гээд хүлеэгдээ һэн. Гэбэшье иимэ үргэн хөөрэлдөөнүүд нютаг бүхэндэ болоогүй. Гансал тэмдэглэхэ юумэн гэхэдэ, окружной Соведэй байшан соо Агада ажаһуудаг нүхэд хоёр дахин сугларжа, тус Хуулиин проект тушаа һанамжануудаа хэлэһэн, дурадхалнуудые оруулһан байна.

Окружной Соведэй президиумэй һүүлшын заседани дээрэ хоёр хоноод, июлиин 13-да болохо арадай депутадуудай сесси дээрэ ямар проект, ямар программа табигдахаб гэжэ тодорхойлогдоо һэн.

Тус сесси дээрэ ямар хөөрэлдөөн болооб гэжэ би мүнөөдэр хэлэхэгүйб. Энэ суглаан тухай тоосоон газетэдэ толилогдоо.

Минии зорилго хадаа — округнай хайшаа ошожо ябанаб гэһэн асуудалда харюу бэдэрэлгэ болоно.

Бултанаймнай мэдэһээр, мүнөө намар СССР-эй болон РСФСР-эй арадай депутадуудай съезднууд, һүүлээрнь Верховно Соведүүдэй сессинүүд болохо. Тэндэ ороной, республикын экономикые дэлгүүрэй харилсаануудта оруулха тухай тогтоол абтаха.

Иимэ эрхэ байдалда ороходоо, манай багахан автономито округ дэлгүүрэй далай соогуур «тамаржа» шадаха гү, али үгы гү гэһэн асуудал эрхэ бэшэ гарана.

Энэ асуудалда зүбөөр харюусахын тула округойнгоо арадай ажахые наринаар шэнжэлжэ үзэхэ, Ага нютагайнгаа дэбисхэр дээрэ байһан байгаалиин нөөсэнүүдые (газар дорохи дээрэхи) элирүүлхэ хүдэлмэри хэжэ шадаха хүнүүдэй тоо болон арга шадабариие, эрдэм мэргэжэлые, үйлэдбэриин гол ба эрьесын фонднуудые тооложо, бүридхэлдэ абаха болоно.

Округнай ямар зөөри зөөшэтэйб, ямар арга боломжотойб гэжэ хүсэд мэдээгүй һаа, дэлгүүрэй оёоргүй «далай» руу орохомнай бэрхэтэйшье, аюултайшье байна ха юм. Дэлгүүр гээшэ хүндэ хатуугаар, шэрүүнээр хандадаг гэжэ ойл-

Публицистын…

ХАЙШАА ОШ… ЯБАНАБИБ…

гохо хэрэгтэй. Тэрэ уһан далайтай дэмы сасуулагданагүй.

Энээнһээ уламжалан бодоходо, дэлгүүрэй экономикодо орохын тула ехэ бэлэдхэл хэрэгтэй. Нэн түрүүн округнай экономикын талаар дулдыданги бэшэ байдалда орохо болоно. Ородоор энээниие «экономический суверенитет» гэжэ нэрлэдэг.

Тиимэ эрхэ гээшэ юун болоноб?

Нэгэдэхеэр, округой дэбисхэр дээрэ байһан байгаалиин баялигуудые арад зонойнгоо аша туһада хэрэглэхэ арга боломжотой болохо.

Хоёрдохёор, манай округ гээшэ дэбисхэр дээрээ хүдэлжэ байдаг дээдэ зургаануудта мэдэлтэй бүхы предприятинуудһаа тэдэнэй олоһон олзо оршоһоо жэл бүри хубаалдажа, хүртэлсэжэ байха ёһотой. Тэрэ тоодо Орловскын горно-шанаржуулгын комбинат, «Родина» артель, жэшээнь, абаһан олзынгоо 30 процентһээ бага бэшые манай газарай баялигуудай эзэн — арад зондо үгэжэ байха ёһотой.

Гурбадахяар, округнай бэеэ дааһан социальна политика ябуулха ёһотой болохо. Тиин өөрынгөө газар дээрэ байһан бүхы хүнүүдые гэр байраар, эдеэ хоолоор хангаха, аргалуулха, һураха хэрэг түйлаха зэргэтэй.

Дүрбэдэхеэр, округ гээшэ өөрынгөө дэбисхэр дээрэ шэнэ предприятинуудые хариин гүрэнүүдтэй хамтаржа байгуулха, ондоогоор хэлэбэл, мүнгэ олохо, эд бараа элбэгжүүлхэ тааруу зохид байдал байгуулха, хэнһээшье дулдыдангүй юумэ хэхэ арга боломжотой болохо ёһотой.

Табадахяар, округ гээшэ арад зоноо элдэб эсын аюулһаа хамгаалха зорилготойгоор бэеэ даагаад экологическа политика ябуулха эрхэтэй байха юм.

Эдэ бүгэдэ регинальна ажахын тоосоонһоо тад ондоо юм. Хэрбээ манай округ регинальна ажахын тоосоондо ороо гээшэ һаа, ороной, республикын, областиин ажахыһаа таһарһан уһанай дунда оршоһон нэгэ багахан арал мэтэ боложо, хоолойгоо тэжээжэ шадахаяа болихо бшуу. Тиимэһээ ажахын тоосоондо округ орохо болобол, ехээр гарзатаха байна.

Дэлгүүрэй харилсаануудта нэн түрүүн предприятинууд, колхоз, совхозууд орохо болоно. Продукци гаргадаггүй юридическэ нюур гээшэ дэлгүүр дээрэ худалдаха юумэгүй аад, яагаад бусад баян, хүсэтэй үйлэдбэрилэгшэдтэй тэнсэхэ, мүрысэхэ һэм даа?

Тиихэлээр окружной Соведэй гүйсэдхэхэ комитет гээшэ өөрын ажал ябуулгын программада дэлгүүрэй үедэ хүдэлхэ шэнэ экономическа бодомжо зохёохо болоно. Энээн тухай июлиин 11-дэ Соведэй президиум дээрэ хэлсэгдээ, һанамжа оруулагдаа. Тус программын гол бодол хадаа дээрэ дурдагдаһан табан зүйлтэй тогтонижоһон тусгаар дулды-

данги бэшэ б… һан эшэ үндэ… болоно. Тиигэ… шье гоё түсэб… най округой… ябадалые хан…

Тиимэ экон… бодомжо зохё… мэргэжэлтэдһээ… шэнээр бододо… хэ хүнүүдһээ… мисси байгуула… хэрэгые ганса… дуудай окружн… шэ, мүн парт… бүтээлсэхэ зэр… хэлэхэдэ, Агад… байшангай гүр… та хүдэлэгшэд… ажахын, эконо… нуудта хамаар… хэлсэхээ бол… лонхой. Тэдэнэ… ябажа, хониш… механизаторнуу… хүдэлжэ байһа… рэлдэнэгүй, зүб…

Мүнөө болоо… тийна комитед… мэнһээ «хслодо… ра Соведүүд… абаадүй. Тиигэ… хын хүгжэлтэ… һан һур шэнги… гэпэндэ орхи… болоод лэ сугл… зарлагдана, те… мэриеэ яажа… хамнайб гэһэн… рэлдөөн мүрт… дорхой хэмжэ… нэгүй. Иимэ… хын аргагүй.

Мал болон… дэлхэйн түрүү… ехэ гүрэнүүдэй… шудалжа, хуби… байгаа. Дани,… тэ бодо мал,… Зеланди хони… яагаад тэдээнһ… нартай продукц… хэйн дэлгүүр… мүрысэжэ, яаж… лоноб гээд шу… Манай округһо… зартай Люксем… һайн шанартай… гадаг оронууд… хой.

Тиимэһээ дэлг… һайн дүй дүр… римта байнаб… харалтайгаар… жэлжэ, округой… далда таараха… байгаа бэшэ г…

«Ябаһан хүн… дэгтэл, холо,… дээр аяншалха,… яажа юумэ хэ… нюдөөрөө хар… барижа үзэхэ… ерэбэ. Хожо… дохош гэжэ… ха юм. Мүнөө… юумэеэ үглөө… байнгүй, мүн… лүүлхэ шухала…

Дэлгүүртэ һа… най дүтэлбэ. Б… дээрээ бү орто… путат» гэһэн… нүхэд, һунгагш… тэ, захяануудн… тула шармайн… най үнгэржэ б… хэрэгтэй.

СССР-эй Жур…
холбо…

ГАЗЕТЭДЭ СПОНСОР ОЛДОБО

ДНЕПРОПЕТРОВСК. Криворожско районой «Сильський трудивник» газетын захилай үнэ сэн нэгэшье мүнгөөр ехэ болохогүй. Тэрэнэй хэблэгдэн гаралгатай ба уншагшадта хүргэлгэтэй хабаатай бүхы гарзануудые ажалша коллективууд даажа абаба. Г… нютагай предп… лөөлэгшэдэй хаб… гүйсэдкомой ур… дани дээрэ … абтаһан байна. Г… зетэдээ дунда … ган түхэриг һо…

Нүхэр тухай үгэ

БЭРХЭ МЭРГЭЖЭЛТЭ, ЭНЭРХЫ ЭХЭНЭР

Сентябриин 1-дэ Валентина Степановна Пономарева 55 наһатай болохонь. 30 жэл соо тэрэ «Теплоприбор» заводто хүдэлнэ. Залуухан басаган ябахадаа, 1960 ондо эндэ ажалда ороһон юм. Тэрэ үедэ завод «Металлоширпотреб» гэжэ нэрэтэй һэн.

Механо-гагналгын цехэй халаанай мастерай тушаалда ажалайнгаа намтарые эхилээ бэлэй. Удаань технолог, цехэй начальник байгаа. Һүүлэй арбан жэлэй хугасаада инструментальна ажахын бюрогой начальник болоо.

Оролдосотой һайн ажаллаһанайнгаа түлөө В. С. Пономарева «Буряадай АССР-эй габьяата машина бүтээгшэ» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Коллектив соогоо энэ нүхэрнай бултанда хүндэтэй.

Цехтэ технологоор хүдэлхэ үедөө ульһа залитай урлан нарижуулагша гэжэ элирээ бэлэй. Оньһон түхеэрэлгэнүүдые нарижуулха талаар олон дурадхалнуудые оруулһан юм. Жэшээлбэл, БСПТ гэһэн прибор бүтээхэдээ, ажалыень бага болгохын тула ашаг үрэтэй дурадхал оруулаа һэн. Энээнэй ашаар нэгэ деталиин оронда хэдэн деталь буйлуулагдадаг болоо. Экономическа ашаг үрэнь — 4 мянган түхэриг.

Цех, завод дотороо урлан нарижуулгын дурадхалнуудай талаар Валентина Степановна нэгэнтэ бэшэ түрүү һууринуудай нэгые эзэлдэг габьяатай. Урлан нарижуулагшадай ба ухаалан зохёогшодой бүлгэмэй Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан юм.

Мүнөө үедэ заводнай дархалалгын багахан хүүдинсэтэй юм. Хэрэгтэй детальнууд саг соогоо бүтээгдэнгүй, тухаашарха саг гарадаг. Нүхэр Степанова өөрынгөө һанагаар ЛВРЗ ошожо, дархашуулыемнай 2-дохи халаанда хүдэлхыень зүбшөөгыт гэжэ хүтэлбэрилэгшэдтэнь хандадаг, хэзээдэшье хэлэеэ ойлгоһоһон байдаг. Иигэжэ заводойнгоо таһалгаряагүй, нэгэ жэгдэр хүдэлхэдэнь хубитаяа оруулна бшуу.

Гансал үйлэдбэриин асуудалнуудые шиидхэлгэдэ бэшэ, харин ниитын хүдэлмэридэ тэрэ ехэ сагаа зорюулна. Цехэй партийна организациин секретарь байха үедэнь энэ организацинь завод дотороо эгээл эрхимынь һэн.

Мүнөө үедэ Валентина Степановна заводой эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшын орлогшо юм. Суг хүдэлхэдэ хүнгэн, амар. Нэгэтэ Баргажанай хүүгэдэй саадта эд хубсаһа суглуулжа эльгээхэ гэһэн үүсхэлэй гарахада, Валентина Степановна гэрһээ эгээл түрүүлэн үхибүүдэй хубсаһа хунар асаржа, таһагуудта хүдэлдэг эхэнэрнүүдые энэ хэрэгтэ хабаадуулаа һэн. Үгышье һаа, Мартын 8-най һайндэр үнгэргэлгэниие абаад харая. Эндэшье Валентина Степановна саг үргэлжэ түрүүшын туһалагша юм. «Эзэн эхэнэр» гэһэн конкурс тэрэ эмхидхэдэг, сэсэгүүдээр аятай баглаануудые хэдэг гэхэһээ эхилээд уратшатай бэрхэнь аргагүй. Бүхы юумэ сэдьхэлэй ханалтатайгаар, зохидоор хэдэг.

Ажаһуудалай, гэр бүлынгөөшье байдалаар Валентина Степановнатай эхэнэрнүүд зүбшэдэг юм. Заримдаа юрэл туһаламжа бэшэ, харин хэрэгүүдээ шиидхэлгэдэнь хани ёһоор хабаадалга, сэдьхэлэй дэмжэлгэ хүндэ хэрэгтэй бшуу.

В. С. Пономаревагай хүтэлбэрилдэг бюро хадаа заводой эрхим подразделенинүүдэй нэгэн мүн. Элдэб наһанай, ондо ондоо яһанай хүнүүд эндэ хүдэлдэгшье һаа, Валентина Степановнае «манай эхэ» гэжэ энхэрэн нэрлэдэг юм. Хүршэ Монголой Арадай Республика руу ошоһон делегациие тэрэ хэдэ дахин хүтэлбэрилөө. Улаан-Баатарай дулаанай сетьнүүдэй коллективай гэшүүд харюудань манай заводто айлшалаа һэм шуу.

Ажалай һүүлээр бүхы эхэнэрнүүдтэл адли гэр тээшээ яараа гүб даа. Удангүй хүдэлмэриһөө үбгэниинь, хэшээлһээ студент басаганиинь ерэхэ. Хүбүүниинь һамгантаяа бишыхан ашыень абаад заримдаа айлшалдаг. Гэртэхиндээ аятай дулаахан үгэ оложо ядадаггүй. Тиимэһээл тэдэниинь харюудань нүхэртөө, эхэдээ туһалхые, дэмжэхые ходо оролдодог юм.

Ажалдаашье, гэртээшье заримдаа үрдихэнь бэрхэтэй болошодог. Теэд Валентина Степановна нэгэтээшье урмаа таһараа б, эсээб гэдэггүй. Хүнүүдтэй ходо ниилэсэтэй, нүхэдтөө энэрхы дулаан хандасатай.

Заводой бүхы эхэнэрнүүдэй зүгһөө Валентина Степановнада элүүр энхые, эршэтэй зоригтой ябахыень, ажалдань амжалта, гэр бүлэдэнь жаргал, баярые үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди.

Н. РОМАНОВА,
«Теплоприбор» заводой эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшэ.

Совет орон дотор

КАМО (Армениин ССР). Нютагай аграрно-үйлэдбэриин «Айриван» нэгэдэлэй хамһабариин ажахыда халтар хара үнэгэнэй ба хүнэриин түрүүшын түл абтаа юм. Жэлэй эхеэр ан үсхэбэрилгын тус фермэ Литваһаа 200 иимэ амитадые худалдажа абаһан юм. Мүнөө эндэ хаpуулагдадаг ангуудай тоо мянга гаран болоо. Тус нэгэдэлдэ үйлэдбэрилэгдэдэг мяханай зүйлнүүдээр тэдэнэрые гол түлэб эдеэлүүлдэг. Энэнь гаргашыень хэдэн дахин бага болгоно. Нэгэ үнэгэнэй гүлгэдые худалдажа, жэл бүри 2 мянган түхэриг сэбэр ашаг олзо абажа болохо юм.

УЛААН-ҮДЭ. Статьянуудые буулгаха, гадаадын хэблэлһээ абтаһан статьянуудые оршуулха, эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэриин библиографическа тайлбари бэлдэхэ ба ондоо хүдэлмэри Максим Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекын «Хангалгын албан» уншагшадтаа багахан түлбэритэйгөөр дурадхадаг болонхой. Иигэжэ олдоһон мүнгэн библиотекын материальна үндэһэ һуурииие хүгжөөлгэдэ, айлнуудай библиотекэнүүдһээ номуудые худалдажа абалгада хэрэглэгдэхэ юм.

ВЛАДИКАВКАЗ. Хойто-Осетиин холын тосхонууд болон хүдэлмэришэдэй һуурин тосхонуудта ажаһуудаг үхибүүд һуралсалай литератураар сүм хангагдаха юм. Хэрэгтэй учебнигүүдые, харуулан ойлгуулха пособинуудые ба методическа номуудые автолавканууд тиишэ абаашаа һэн. Эдэнь гэбэл, элдэб үнгөөр шэмэглэгдэһэн «Үзэглэлнүүд», осетин ба ород хэлэнүүд дээрэ барлагдаһан хрестоматинууд, «Түрэл хэлэн», түүхын, географиин, байгаали шэнжэлгын талаар пособинууд болоно. Ород хэлэ гүнзэгыгөөр шудалхын тула классһаа гадуур уншаха номууд, словарьнууд, методическа ба уран һайханай номууд бэлдэгдэнхэй. Хойто-Осетиин Гүрэнэй К. Хетагуровай нэрэмжэтэ университедэй багшанар, городой ба хүдөөгэй һургуулинуудай багшанар, автономито республикын уран зохёолшод болон уран зураашад эдэ номуудай авторнууд болоно.

МОГИЛЕВ. Архиин талоноор худалдагдадаг болохотой адли хара архи, коньяк, шампанска гэхэ мэтые үглөөнһөө үдэшэ болотор 50 процентын нэмэлтэтэйгээр наймаалжа байха коммерческэ магазин эндэ нээгдэбэ. Нютагай засаг иигэжэ спекулянтнуудай хүхихыень болигобо. Горсоведэй гүйсэдком иигэжэ олоһон мүнгөөр хангалга багатай пенсионернүүдэй жасада дамжуулна. Түрүүшын хоёр һарын хугасаа соо гүйсэдком хахад миллион түхэриг олоо. Энэ мүнгэниинь эгээл бага пенси абадаг хүнүүдые түлөөһэгүй обедээр түхэреэн жэлдэ хангаха, түлишэ, үнэтэ эм дом болон бусад шухала юумэ худалдажа абахадань нэмэлтэ тэдхэбэри болохо юм.

БРЯНСК. Эндэхи хүдөө ажахын институдай болон залуушуулай урлан зохёолгын «Поиск» гэжэ научно-техническэ түбэй мэргэжэлтэд химиин хорото бодосуудые хэрэглэнгүй, колорадска сохотой тэмсэхэ ашаг үрэтэй арга олобо. Тэдэнэр мөөртэ МТЗ-80 трактортай холбоотойгоор хүдэлхэ агрегат бии болгоо. Тэрэнь мантан томо пылесос шэнгеэр, гурбан метрэй үргэнтэй газарһаа бүхы хорхой шумуулыень һорожо нюдэжэрхинэ. Механизатор нэгэ часай турша соо хартаабхын нэгэ гектар газар сэбэрлэхэ зуураа, хорото сохо болон бусад амитадай 80 процентые хюдаха байна.

СОВЕТ ГАВАНЬ (Хабаровска хизаар). Нютагай хүн зоной ассоциаци түрүүшынгээ продукци болохо соһгоогдоһон лосось загаһа болон улаан түрьһэ худалдаа наймаанда ябуулба. Тэдэнэр немартаа үнэгэ ерһа, зэрлиг амитадай мяха гэхэ мэтые бэлдхэхэ байна.

УЖГОРОД. Карпат шадарай Мукачево хотын оршондохи радиолокационно станциин барилга зогсоогдохоор СССР-эй Министерствэнүүдэй Соведэй захиралтаар хараалагданхай. Объектын бүхы барилганууд зогсоогдоно.

Барилгын үедэ һандаргагдаһан хахалалгын газарые ба ой модоной участогуудые һэргээхэ хүдэлмэри СССР-эй Обороны министерство хэхэ юм.

СССР-эй правительствын захиралтые, мүн баһа республикын газар дээрэ хүсэтэй шэнэ иимэ станцинуудай барилгые табан жэлээр хорихо тухай Украинын ССР-эй Верховно Соведэй һая баталан абаһан тогтоолые эндэхи хүн зон ханалтатайгаар хүлеэн абаа.

ПРОЕКТ

БУРЯАДАЙ ҮНДЭҺЭН СОЁЛОЙ ХАРАА БОДОЛ, ТЭРЭНИИЕ ҺЭРГЭЭН ХҮГЖӨӨЛГЫН ПРОГРАММЫН ТЕЗИСҮҮД

I. Үндэһэ һуури

түрүүн, орэнхыдөө, со-
н һэргээгдэхэ ёһотой бу
үндэһэн соёл юун гэ-
жэ тодорхойлхо хэрэг-

бүхэн бүхы дэлхэйн
үрэлтэнэй соёлдо онсо
хубитаяа оруулдаг юм.
лтэнэй соёлой ниитэ
нэй арад урдань
үүлээб, мүнөө юу оруул-
өөрынгөө национальна
рүү бусашанхай гүбди?
үедэ дэлхэйн соёлой
оршонһоо энэ мэтээр
байхань зүб гүт?
аман зохёолой зан-
хүрсэһөө» гадна юугээ-
н түрэлтэнние һонир-
аша туһа үзүүлхэ ар-
һэшэбибди?

соёлой албан зургаа-
лдэ ородог үзэгдэл-
буряад соёлые хи-
болохогүй. Үндэһэн
һэргээхэ гэбэл, албан
хандалгаһаа арсаха
Мүнөө үеын байдалые
зэргэсүүлэн, соёлые
дорхойлон сэгнэжэ бо-
Түүхэтэй зэргэсүүлэн
соёл хадва ажабай-
эхи татаһан гүнзэгы үн-
һууритай, географитай,
долтой, тодорхой арад
ёһо заншалтай хол-
байдаг. Арад бүхэн
ада дадаха өөрын ар-
шэлтэй һэн тула, соё-
онсо шэнжэнүүд
һаа дулдыдадаг байха
Жэшээнь, Байгалай үмэ-
ын, ой хүбшын нюруу
дай, карелнүүдэй, кав-
дай соёлые байгуулха
байгаа бшуу. Энээн-
дээр, ходын гү, али
нюруу бурядад арадай
тэрэнэй зан абариин
шэнжэнүүдые бии бол-
гүй ха юм.

үндэһэн соёлые
талаар зэргэсүүлэн
лдэ, тэрэнэй онсо
дай бүридэлгэдэ по-
үүргэ нүлөөнүүд го-
удха шанартай байгаа.
нэй бурядад соёл, нии-
бодол хадаа өөһэд
хёмороонуудай,
хюдалгын эрхэ
монгол угсаатанай
тэрэнэй бүридэлдэ
ураараа ороһоной үрэ
болоно. Гурбан
турша бурядад
тэнэй соёл ниитэ ород
эрхэ байдалда хүгжэ-
Хоёр ондоо ци-
нуудай, расануудай,
нүүдэй бэлшэртэ ту-
угсаатанай соёлынь
энэ забһар соо
тухэлтэй боложо,
өө ершодог. Зүүн
Азиин ниитэ соёл-
гарбалтай нягта хол-
алдаагүй юм.

гүрэнэй нүлөөндэ
захалхадаа, бүри ур-
Түб Азиһаа үндэ-
байһан бурядад арадай
сэдьхэл бодолынь
захалаа һэн. Гэбэшье
урданайхяараа үлэ-
ондоо болоогүй юм.
бурядад соёлой юрэн-
һэргээжэ, онсо ил-
ойлгохын тула,
Түб Азиин ара-
ниитэ шэнжые эндэхи
эрхэ байдалтай
тойгоор тодорхойлхо
Ондоогоор хэлэхэдэ,
соёлые Агуухэ та-
(Великая степь) соёлой
холбоотойгоор үзэ-
шэдэй болон газар
шэдэй соёлнуудай
дохи харилсаанай түү-
дэлхэ хэрэгтэй. Хоёр-

дохёор, хоёр ондоо раса-цивилизацинуудта ородог арадуудай ёһо заншалай, соёлой талаар харилсаанай дүй дүршэлые, угсаатанай жэнхэни зан абариин юрэнхы түхэл янзануудай хубилалтын удха болон шэглэлые һаяын сагта үзэл сурталай талаар табигдадаг байһан элдэб түбэгүүдэй нүлөөнһөө сүлөөтэйгөөр ухамайшалан үзэхэ, шэнжэлхэ шухала.

Мүн бэе бэеһээ дулдыдадаг ямар шалтагаан, үзэгдэлнүүдэй һүүлшын 70 жэлэй туршадахи буряадай соёлой байдалда нүлөөгөө үзүүлһэниие хараада абаха хэрэгтэй. Энэ хугасаа дотор хоорондоо илгаатай шатанууд байха. Жэшээнь, большевигүүдэй байгуулһан буряадуудай автономито гүрэн түрын үедэхи национально-соёлой байгуулалта сталинизмын үеын үйлэ хэрэгүүдһээ тад ондоо байгаа бшуу. Сталинай хюдалга, мүрдэлгын, буряад арадые ехэ арадтай хамтаруулан, тусгаар шэнжыень алдахуулха шэглэлэй стратегиин эсэстэ үндэһэн угсаатанай соёлой хүгжэлтэнь горитойгоор хазагайруулагдаһан байна: соёлой генофонд гол түлэб гээгдэхүүлэгдэв, бусад арадуудай хидал, үсөөн тоотой национальна интеллигенци дууһан шахуу һүнөөгдөө, урданай буряад үзэг бэшэг, тэрээн дээрэ бэшэгдэһэн түүхын дурасхаалнууд, уран һайханай заншалта соёл, тэрэ тоодо аргагүй баян хүгжэмэй соёл мартуулагдаа бэлэй. Тии-тииһээр арадай оюун бодолынь улам охордожо, арад зон түүхэ гарбалаа, хэлээ, заншал, ёһололнуудаа, тэрээнтэй хамта угсаатанайнгаа нэрэ хүндэ, жэнхэни мэдэрэлээ алдаа һэн.

Буряад арадта, тэрэнэй соёлдо 1937 оной мэдээжэ үйлэ ябадал хэб заншалыень хубилгаһан тон хангалтагүй нүлөө үзүүлээ. Тэрэнэй эсэстэ ниитэ байһан арад захиргаанай талаар гурбан ондоо тээшээ мэдэлтэй гурбан национально - территориальна эмхидэл, мүн автономинуудһаа гадуур хэдэн хуби болгогдожо, хубаагдаа бэлэй. Арад гээшэ тэды-эды хүнүүдэй миил хооһон тоо бэшэ, харин доторой эршэтэй, жама ёһотой, хүгжэн хубилдаг тодорхой байгууламжа болоно ха юм. Эгээл энэ байгууламжань 1937 ондо һандаргагдаһан байгаа.

Тиихэдэ угсаатанай хоорондохи харилсаанай эрхэ байдалда баалалта хэрэглэжэ, яряанайнь хэлэнэй, хубсаһа хунарай, үһэнэй шэмэглэл гэхэ мэтын хубилхада, миил наада таланьхубилна бэшэ гэжэ түүхын дүй дүршэл харуулна. Иимэ хубилалтын үедэ угсаатанай жэнхэни зан абари, ёһо заншалынь һэлгэгдэжэ, урданайхиһаа ондоо арад болоно бшуу.

Бодото дээрээ баалалтаар буряад арадай үзэг бэшэгые, хэлые, хубсаһа хунарые һэлгэһэн ябадалые тон наринаар шэнжэлхэ шухала. Уг гарбалай, соёлой талаар али зэргээр хубилһаниие элирүүлэнгүйгөөр мүнөө үеын буряад соёлой байдалые залан сэхээр сэгнэхын, саашанхи хүгжэлтынь хараа шэглэлые тодоруулхын аргагүй.

Үзэл сурталһаа, албан захиргаанай хараа бодолһоо уламжалан, буряад арадай уг гарбалые, монгол угсаатантай, юрэнхыдөө, Түб Азиин оршонтой таһаршагүй холбоонһоо өмяарлан тайлбаридаг байгаа. Буряад арадай түүхэ имагтал XVII—XVIII зуун жэлдэ түүхын оршондо гараһан Сибириин «бага» арадуудай нэгэнэй түүхэ мэтээр харуулагдадаг һэн. Теориин талаар хуурмаг энэ ябадал бодото хэмжээнүүдээр баталагдаһан байна: республикын нэрэһээ буряад-монголой нэгэдэл харуулһан шэнжэ усадхагдаа һэн. Хэлэ, хубсаһые хүсөөр һэлгэхэтэй хамта энэ хэмжээн буряад арадай уг гарбалай ниитэ шанарые, заншал һургаалые, сэдьхэл бодолые, уран һайханай һургаалые хубилгаһан байгаа. Имагтал түбһөө мэдэлтэй, асари ехэ гүрэндэ ородог Сибириин «бага» арад гэжэ тодорхойлогдохотоёо сасуу хүнүүдэй зан абаринь хангалтагүйгөөр хубилжа, «дээдын засагай эрхэ мэдэлдэ бэеэ тушаалгын заншал, соёл» бүридүүлэгдээ һэн. Эдэ хубилалтануудые шэнжэлэнгүй уг гарбалай, соёлой талаар буряадууд өөһэдыгөө хүсэд мэдэржэ шадахагүй хэбэртэй.

Тиимэ болохолоороо буряадай үндэһэн соёлые һэргээн хүгжөөхын тула юун хэрэгтэй гээшэб? Уг гарбалай жэнхэни шэнжэ шанарые, арадай соёлой генофондые, буряадай соёлой анханай уг баялигуудые һэргээхэ талаар эрдэмэй үндэһэтэй ажал ябуулга бэелүүлхэ, монгол угсаатантай, бүхыдөө Түб Азиин оршонтой, таһаршагүй холбоогоо һэргээхэ, национальна интеллигенциин ёһо заншалнуудые һэргээхэ, ниитэ монголой, бүхыдөө Зүүн зүгэй, бүхэдэлхэйн соёлой уг баялигай үндэһэ һуури дээрэ национальна интеллигенциин шэнэ үетэниие хүмүүжүүлхэ, тосхон һууринуудай, хубсаһа хунарай, һуудал байдалай гоё һайханһаа эхилээд, философи, зан абариин һургаал, шажан мүргэл гэхэ мэтын һэшхэл бодолой эрхим түхэл янзанууд хүрэтэр, национальна соёлой оршон байдалые тогтоон дэлгэрүүлхэ.

Гэхэтэй хамта имагтал саашадань хүгжөөлгын үндэһэ һуури дээрэ буряад соёлые һэргээжэ болохо: урданай һуудал байдалда, ёһо заншалда бусахын аргагүй, олон зуун жэл соо тодорһон, уг залгамжалан ерэһэн соёл шэнэ түхэлөө оложо, хүгжэхэ ёһотой. Мүнөө үеын социально-экономическа, эрдэм-техникын дэбжэлтэ ямаршье соёлтой таарал дадаг гэжэ XX зуун жэлэй дүй дүршэл харуулна. **Уг залгамжалагша буряадай соёлой шэнэ түхэлынь ямар байха ёһотойб! Энэ асуудалда харюусахын тула буряадай үндэһэн соёлой дэлгэрэнгы хараа бодолые зохёогоод, тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ национально-соёлой шэнэдхэлгын гүрэнэй программа табиха хэрэгтэй.**

II. Буряадай үндэһэн соёлой хараа бодолой гол хубинууд

1. Буряадай соёлой уг изагуур, буряадуудай уг гарбал — Агуухэ талын арадуудай ниитэ нэгэдэлэй угсаатанай-соёлой түүхын таһаршагүй хуби.

Географуудай, түүхэшэдэй, археологуудай, хэлэ шэнжэлэгшэдэй, фольклористнуудай хамтын оролдолгоор хизаар нютагай эртэ урдын болон дунда зуун жэлнүүдэй түүхые комплексноор шэнжэлэн тодорхойлхо; буряадуудай уг гарбалые монголнуудай түүхэтэй холбоотойгоор тодорхойлхо; эрдэмтэдэй уласхоорондын олониитын хүсөөр буряадуудай, бусад монгол угсаатанай, мүн хүршэ ажаһуудаг арадуудай соёлнуудые зэргэсүүлэн шэнжэлхэ; ёһо заншалые, оршон зай, саг, байгаали, хүн, хүмүүжүүлгэ тухай үзэл бодолнуудые, мүн ажамидарха заншалта аргануудые, экологическа заншалнуудые, нютагай һүзэг бэшэрэлнүүдые, ажаһуудалай ёһолол гуримуудые, угай бэшэгүүдые нютаг нютагаар ябажа шэнжэлхэ.

Энэ талаар үндэһэн шухала шэнжэлгэнүүд хэрэгтэй. Тэдэниие Буряадай эрдэмэй түбэй, мүн энэ зорилгоор тусгаар байгуулагдаһан саг зуурын эрдэмэй коллективэй гү, али тусхай экспедициин хүсөөр эмхидхэжэ болохо.

2. Буряадай үндэһэн соёлой юрэнхы шэнжэ шанарые тодорхойлолго.

Ород соёлой эгээл өөрсэ шухаг шэнжэнүүдтэй зэргэсүүлэн, ажаһуудаг оршон дайдын онсо илгаанууд, ажахы, һуудал байдал, ёһо заншал, үзэл бодол, жэнхэни зан абари, шажан мүргэл, этикэ, эстетикэ, математикын болон хүгжэмэй соёл.

3. Буряадууд болон ородуудай соёлой талаар харилсалгын онсо илгаанууд.

Россин гүрэнэй бүридэлдэ монгол угсаатанай оролгые Зүүн Азитай Россин харилсаануудые хараада абан, ород - монгол харилсаануудай эрхэ нүхэсэлнүүдые тододхолго, буряадуудай болон ородуудай ажахын талаар харилсалга, газарай асуудал; буряадуудай заншалта хуули эрхэ болон буряадуудта хабаатай Россин хуули ёһо; Россин гүрэндэ буряадууд тушаа национальна асуудал, угсаатанай жэнхэни шэнжэ шанарай болон тус угсаатанби гэжэ өөрыгөө мэдэрэлгын хубилалта; буряадууд болон ородуудай соёлой талаар бэе бэедээ дадалгын онсо илгаанууд, буряад-ород хоёр хэлэтэй байлгын хүгжэлтэ; нютагай үнэн алдарта шажанай һүмэнүүдэй болон дасангуудай түүхэ; нютагай экономическа хүгжэлтэ болон эндэхи байгаалида тэрэнэй үзүүлдэг хойшолонгууд; эрхим зүйл, баялигууд тушаа ойлгосонуудай, оршолон юртэмсэ тушаа үзэл бодолнуудай, зан абариин, һанаа сэдьхэлэй, үндэһэтэнэй өөрыгөө мэдэрэлгын зүришэлдөөтэй зүйлнүүд, хоёр соёлнуудай бэлшэртэ тудаһан хүнүүд, өөрынгөө үндэһэтэнэй илгаануудые арсаһан ябадал, хэлээ хэр зэргэ алдаһанай шатанууд болон эдэ үйлэ ябадалнуудай хойшолонгууд.

4. Буряад үндэһэтэнэй соёлой генофондые тодорхойлолго, тэрэниие бүлэг бүлэгөөр хубаарилга.

— Ниитэ монголой түүхын болон соёлой дурасхаалта бүтээлнүүд;

— буряадай заншалта урлал бүтээлнүүд болон эд бараагаа шэмэглэхэ шадабари, ажахын соёл болбосорол болон литэ;

— хубсаһа хунар, гэр байра, хэрэгсэл;

— хүгжэмэй инструментнүүд, арадай дуунууд;

— мифологи болон фольклор;

— арадай философи болон хүмүүжүүлгын заншалта гурим;

— арадай эрдэм мэдэсэ, арадай эмнэлгэ;

— Буряад дасангуудта Буддын шажанай философиин болон эрдэмэй түйлалтанууд;

— дэлхэйн эрдэм ухаанда буряад эрдэмэй оруулһан хубита.

III. Буряадай үндэһэн соёлые һэргээн хүгжөөлгын программын гол хубинууд

1. Арад зоной өөрынгөө түүхэ мэдэхэ ябадалые һэргээхэ ажал.

Түүхын дурасхаалта зохёолнуудые, буряадуудай түүхэ болон соёл тухай олоной һонирхомоор зүйлнүүдые, тэрэ тоодо, буряадууд тушаа хилын саанахи аяншалагшад, эрдэмтэдэй материалнуудые хэблэхэ болон дабтажа хэблэхэ хүдэлмэри; Зүүн зүгэй арадуудай искусствын музей байгуулха болон нютагай музейнүүдэй үндэһэ һуури дээрэ нүүдэл выставканүүдые эмхидхэхэ гэхэ мэтэ.

2. Буряадай угай соёлой жэнхэни үндэһэ һуурииие һэргээлгэ.

Нютагые ажахын талаар ашаглалгын түүхын дүй дүршэлые хараада абан, тон түрүүн байгаалида хохидол хүргэхэгүй шэглэлдэ нютагай экономикые гаргаха; байгаалиин эрхэ байдалда тааруу демографическа политика; нютагай промышленностиие нютагай эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэй, соёлтой таарал дуулха, заншалта урлал бүтээл эрхилдэг дарханай гэрнүүдые байгуулха, нютагай заншалта ажал ябуулгатай зохилдуулан, техническэ мэргэжэлэй һуралсалай удха, байгууламжые һэльбэн шэнэдхэхэ; һуудал байдалай үндэһэн жэаг заншалые, ёһололнуудые һэргээхэ; буряад хэлэнэй үүргые үргэдхэхэ, хэрэг эрхилэлгын, ниитын-политическэ, эрдэмэй һалбаринуудта буряад хэлые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ; хүгжэмэй классическа инструментнүүдые хүсэндөө байһан мүнөөнэй соёлдо бусаагаад, тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ инструментальна ансамбльнуудые байгуулха; хоорой үндэһэн капеллые байгуулха гэхэ мэтэ.

3. Эрдэм һуралсалай болон хүмүүжүүлгын үндэһэн программые зохёолго.

Хэлээ хэр зэргэ алдаһаниие болон нютагай хэлэнүүдэй илгаануудые хараада абан, буряад зониие түрэлхи хэлэндэнь һургалгын илгаатай методиконуудые, тэрэшэлэн һайса бодомжолсгдоһон удха түгэлдэр программатай бүгэдэнэй һуралсалай түхэл янзануудые байгуулан тогтоохо хэрэгтэй, буряад хэлэн дээрэ һуралсалай номуудые олоор барлан гаргаха; хүүгэдэй саадһаа эхилээд, дээдэ һургуулинууд хүрэтэр, зүүн зүгтэй үндэһэтэй эрдэм һуралсалай болон хүмүүжүүлгын таһалгарлагүй гурим байгуулха; тусгаар мэргэжэлтэй (Буряадай ниислэл хотодо, окружной, районно түбүүдтэ шэнээр байгуулагдаһан) һуралсалай эмхи зургаануудта буряад хэлэнэй, литературын, түүхын мэргэжэлтэдые бэлдэхэ; зүүн зүгэй шэглэлтэй гимназинуудые байгуулха, тэндэ хүдэлхэ мэргэжэлтэдые шэглэлээ һэлгэһэн Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтда, мүн хожомынь Улаан-Үдэдэ нээгдэхэ ёһотой зүүн зүгэй шэглэлтэй университедтэ бэлдэхэ.

Бии болохо университедтэ заатагүй иимэ факультедүүд байха ёһотой

а) нютагай экологическа асуудалнуудые бүхы талаарнь болон дэлхэйн хэмжээндэ шиидхэхэ шадабаритай мэргэжэлтэд-экологуудые бэлдэдэг;

б) Буряад ороной болон Зүүн Азиин түүхэ, соёлой талаар мэргэжэлтэдые бэлдэдэг;

в) Түбэд медицинын талаар мэргэжэлтэдые бэлдэдэг.

Үндэһэн сэдьхэл бодолой, этикын талаар гуманитарна шэнжэлгэнүүдые эрхилхын, үндэһэн соёлой хубилган шэнэдхэлгын эрхэ байдалда хүн зондо психотерапевтическэ туһаламжа үзүүлхын, мүн нэгэ талаһаа, буряадай этнопедагогикын болон арадай этикын, нүгөө талаһаа, дэлхэйн психологиин, этикын түйлалтануудые хэрэглэжэ, эдиршүүлые, ехэ зониие шэнэ гуримаар хүмүүжүүлхэ аргануудые зохёохын болон туршахын тула университедэй дэргэдэ психологическа лаборатори нээхэ хэрэгтэй.

4. Үндэһэн эстетикын программа.

Классическа угай баялигай үндэһэ һуури дээрэ буряад арадай уран һайханай соёлые һэргээхэ, мүнөө үеын үндэһэн эстетикые бүридүүлхэ болон олоной ашагладаг соёлые эстетизацилха, монгол угсаатанай эстетикын талаар ойлгосотой болон эдэ арадуудай психологиин, этикын онсо илгаануудтай зохилдуулан, оперно-театральна искусствын, хүгжэмэй-эстрадна комплексын шэглэлые хубилгаха.

Буряад ороной нииелэл хотын байгаалиин-географическа түхэлтэй зохилдуулан, тэрэнэй нюур шарайе хубилгаха, нютагай эстетикэтэй зохилдуулан, мүнөө үеын аяншалгын комплексые байгуулха, нютагай урданай түүхые болон байгаалиин онсо шэнжэнүүдые хараада абан, үйлсэ гудамжануудай нэрэнүүдые һэлгэхэ. Үндэһэн соёлой болон национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй ажал ябуулагшадай дурасхаалта дүрэ хүрэгүүдые бодхоохо.

5. Орон соо болон хилын саагуур, зүүнэй болон баруунай оронуудта, буряадай үндэһэн соёлые дэлгэрүүлгэ, зарлан туйхагналга. Буддын шажанай зүүн зүгэй оронуудтай соёлой харилсаан, уласхоорондын туризмые хүгжөөлгэ гэхэ мэтэ.

Ирина УРБАНАЕВА,
Буряадай ниитын эрдэмэй институдай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ.

Бакр ТАЙСАЕВ,
Улаан-Үдын горсоведэй арадай депутат, СССР-эй Уран зураашадай холбооной гэшүүн.

РЕДАКЦИҺАА. ДЭЭРЭ ДУРАДХАГДАҺАН ХАРАА БОДОЛОЙ, ПРОГРАММЫН ПРОЕКТ ТУХАЙ ҺАНАМЖАЯА БЭШЭХЫЕТНАЙ УНШАГШАДАА УРЯАЛНАБДИ.

Хүн ба үе саг

НЭРЭ НЭРЭЭРНЬ ДУРДАЯ

БМАССР-эй НКВД-гэй тусхай «гурбан» Сибириин хизаарта саг үргэлжэ түлөөлэгшын хабаадалгатайгаар 1930 оной майн 22—23-да Хориин районой бүлэг эрхэтэдые хүн зоной дунда Совет засагта харша номнол хэһэнэй, Совет засагта эсэргүү эмхидэ хабаададагайнь түлөө гэжэ худалаар зэмэлжэ, элдэб хэмжээнэй хэһээлтэдэ хүртөөһэн байна. Тэдэнэрэй нэгэнииньшье бэеэ зэмэтэйдэ тоолоогүй. Эрэлхэг зоригтой, үнэн сэхэ эрхэтэдэй нэрэнүүдые эндэ нэгэ нэгээрнь дурдахамнай:

Мансуров Михаил Кузьмич, 1890 ондо Улаан-Үдэдэ түрэһэн, эд хэрэглэгшэдэй Онинoборскын бүлгэмэй түрүүлэгшээр хүдэлжэ байгаа, Доодо-Анаа һууринда ажаһуугаа;

Цыдежжабун Цыдып, 1898 ондо Доодо-Худанда түрэһэн, таряашан;

Залуцкий Милентий Фёдорович, 1882 ондо Онинoборскдо түрэһэн, тэндээ ажаһуужа байгаа;

Гармаев Гарма-Цырен, Чисаанын сомондо 1861 ондо түрэһэн, таряашан;

Эрдынеев Буда-Ормон, Хэжэнгын сомондо 1877 ондо түрэһэн, Доодо-Анаада ажаһуужа байгаа;

Очиров Аюша, Дунда-Худанда 1863 ондо түрэһэн, таряашан;

Аюшеев Даша-Цырен, Дунда-Худанда 1875 ондо түрэһэн, таряашан;

Лобанов Дугар, Хэжэнгын сомондо 1869 ондо түрэһэн, таряашан, Хориин районой Уляабара нютагта ажаһуужа байгаа;

Мункуев Бадма, Хэжэнгын сомоной Хургазай һууринда 1858 ондо түрэһэн, таряашан;

Эрдынеев Найдан, Доодо-Худанда 1855 ондо түрэһэн, таряашан;

Березовский Василий Иванович, Кабанскын райондо 1883 ондо түрэһэн, таряашан, Онинoборск һууринда ажаһуужа байгаа;

Хорошонов Василий, Доодо-Анаада 1900 ондо түрэһэн, таряашан;

Махалов Григорий Иванович, Доодо-Анаада 1898 ондо түрэһэн, таряашан;

Татауров Иван Иванович, Доодо-Анаада 1858 ондо түрэһэн, тэндээ ажаһуужа байгаа;

Татауров Григорий Иванович, Доодо-Анаада 1885 ондо түрэһэн, таряашан;

Козлов Дмитрий Павлович, Доодо-Анаада 1885 ондо түрэһэн, тэндээ ажаһуужа байгаа;

Козлов Филипп Иванович, Доодо-Анаада 1881 ондо түрэһэн, таряашан;

Трунев Степан Константинович, Доодо-Анаада 1874 ондо түрэһэн, таряашан;

Батурин Георгий Андреевич, Доодо-Анаада 1880 ондо түрэһэн, таряашан;

Найданов Бальжир, Хэжэнгын сомондо 1873 ондо түрэһэн, таряашан, Доодо-Анаада ажаһуужа байгаа;

Аюшеев Жамсо, Дунда-Худанда 1868 ондо түрэһэн, таряашан;

Вамбоцыренов Эрдэни, Мухар-Шэбэрэй районодо 1861 ондо түрэһэн, Анаагай сомондо ажаһуужа байгаа;

Сампилов Данзан, Чисаанын сомондо 1873 ондо түрэһэн, Анаагай сомондо ажаһуугаа;

Бониев Бадма-Цырен, Дунда-Худанда 1856 ондо түрэһэн, таряашан;

Цыремпилов Бато, Хэжэнгын сомондо 1893 ондо түрэһэн, таряашан;

Бадиев Нагаслай, Чисаанын сомондо 1888 ондо түрэһэн, таряашан.

Коллективизаци, налог болон даабаринуудые дүүргэхэ хэрэгые буруушаана, тэдээндэ зүрюу ааша гаргана гэжэ эдэ 26 хүн худалаар хардуулаад, ОГПУ-гай органуудаар баригдажа хаагдаһан байна. Архивай уголовно хэрэгүүдые шэнжэлээд байхада, 1929—1930 онуудта Хориин районодо революцида эсэргүү ямаршье эмхи байгаагүй гээд элирнэ. Эдэнэрэй уголовно хэрэгүүд дээрэһээ абтажа зохёогдоһон, шал худал хэрэгүүд байшоо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1989 оной январиин 16-най Указай 1 статьягай үндэһөөр ОГПУ-гай Сибириин хизаартахи тусхай «гурбанай» 1930 оной майн 22—23-най энэ хэрэгэй талаар тогтоол болюулагдажа, зэмэлэгдэһэн М. К. Мансуровай, Ц. Цыденжабунай болон бусадай (хамта 26 хүн) нэрэ хүндэ сагааруулагдаһан байна.

Эдэ эрхэтэдэй революцида эсэргүү эмхидэ орожо, Совет засагай урдаһаа ямар нэгэн эсэргүү ябадал хэһэниинь уголовно хэрэгүүдэйнь материалаар баримталагдаагүй. Харауздашье, Батоевскдошье иимэ эмхиин байгуулагдаагүйнь мэдээжэ.

ОГПУ-гай хүдэлмэрилэгшэд үхэр малаа болон эд зөөриеэ баалалтада орожо тушааһан хүнүүдэй дундаһаа тухайлан татаад, эдэ хүнүүдые хардаһан байгаа.

Совет засагта харша ажал ябуулаа гэжэ хардуулһанаа тэдэнэр огтолон буруушаажа, бэеэ зэмэтэйдэ оройшье тоолоогүй һэн.

РСФСР-эй Уголовно Кодексын 58-II статьягай үндэһөөр, 1930 оной июлиин 9-дэ Буряадай АССР-эй Кабанскын районһоо удаадахи хүнүүд элдэб болзорой хэһээлтэдэ хүртэһэн байна гэбэл:

Антипов Егор Дарханович, Харауз һууринда 1889 ондо түрэһэн, буряад, һургуули багатай, таряашан;

Антипов Константин Дарханович, мүн лэ тэрэ һууринда 1894 ондо түрэһэн, буряад, һургуули багатай, таряашан;

Дмитриев Балдан Дмитриевич, Батоевск гэжэ газарта 1872 ондо түрэһэн, буряад, һургуули багатай, таряашан;

Дмитриев Балай Дмитриевич, мүн лэ Батоевскдо 1891 ондо түрэһэн, буряад, һургуули багатай, таряашан;

Ишигенов Афанасий Ишигенович, Харауз һууринда 1874 ондо түрэһэн, буряад, һургуули багатай, таряашан;

Муханов Куриган Муханович, Батоевск гэжэ газарта 1893 ондо түрэһэн, буряад, һургуули багатай, таряашан;

Буряадай АССР-эй прокуратура болон Гүрэнэй аюулгүйн комитет хоёр СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1989 оной январиин 16-най тогтоолой үндэһөөр эдэнэрэй уголовно хэрэгые хаража үзөөд, бултыень сагааруулһан байна.

И. ГРИШИН,
Гүрэнэй аюулгүйе сахиха органуудта хэгдэһэн мүрдэлгые хинаха талаар Буряадай АССР-эй прокуророй ахалагша туһалагша.

АВТОРҺАА: Энэ материалай түлөө гонорараа Анаагай дасан барилгын счёдто дамжуулнаб.

МОНГОЛ АРТИСТНУУД БЭЛИГЭЭ ХАРУУЛНА

үдэрнүүдтэ Монголой армиин ветерануудай дэргэдэ байгуулагдаһан, хэтэрээй ансамблиин Агын округой ажалша арад зондо бэлигээ Дүн хамта 27 хүн-ридэһэн энэ коллектитал наһажаал артист-үлөөлнэ. Ансамблиин һайханай хүтэлбэрилэгшэ, да гараһан подполков-рологичн Ендон гэгшын ёһоор, Монголой Республикын габьяата Дашзэвэг гуай аяар 75 гүйсэнхэй. Мүн Мон-арадай республикын артистнар Е. Цэрэн-Цэрэмпил, Улзысайхан, Ядамсурэн гэгшэд хаһатайнууд боло-хатархадаашье, дуула-шүлэг хэлэхэдээшье нүүд. Эдэнэр, гол түмонгол, буряад, ород гоё һайханаар гүй-харагшадые баясуул-онгол оронһоо ерэһэн Могойтын болон районуудай һуурин, тосябажа, концерт, харуулһанай удаа мүдэргын районоор за-лжэлүүлнэ. Ябаһан лэ нютагайхиднай мон-тистнарые нэрьемэ аль-гаар угтажа, амжал-дамжэнэ.

Б. ГАРМАЖАПОВ, манай корр.

ТАСС · АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

УЛААН-БААТАР. Улаан-Үдэ шадарай ажахынууд хоорондын элүүржүүлгын газарта монгол ажалшадай амаралтые эмхидхэхэ шэнэ арга Совет Буряад оронтой хилэ шадарай холбоо барисаанай улам үргэдэжэ байһые үшөө дахин гэршэлнэ.

«Үнэн» газетын гэршэлһэнэй ёһоор, МНР-эй Түб аймагай хүдөө ажахын нэгэдэлнүүд болон предприятинууд ороной ба Советскэ Союзай али болохо зургаануудта хандангүйгөөр Буряадай нииелэл хотоһоо холо бэшэхэнэ аршаан булагтай газарта хамтын элүүржүүлгын эмхи зургаа байгуулһан колхозууд болон совхозуудтай сэхэ холбоо тогтооно.

Буряадай АССР-эй хүдөөгэй ажалшад энэ дурадхалые дэмжээд, монгол ханинартаа бүри олоорoo амарха арга олгохын тула оролдолго гаргаһан юм. Эндэ ерэһэн хүнүүд түрүүшын долоон хоног аршаан дээрэ амараад, удаадахи долоон хоногынь Байгал далай ошоно, Улаан-Үдэ хотоор ябажа харана.

Монголой хүдөөгэй ээлжээтэ бүлэг **ажалшад совет ханинартаа амархаяа һая гараа** һэн.

БРЮССЕЛЬ. «Юрэнхы дэлгүүрэй» хэмжээгээр нэгэдүүлгын хэрэгүүдые саашадань хүгжөөлгэтэй холбоотой документнүүдые баталан абалгаар Европын хамтаралай комиссиин заседани түгэсэбэ. Энэ талаар гэшүүн-оронуудай ниитэ нэгэн политика зохёолгодо туһалха уялгатай валютно-экономическа холбоо байгуулгын арга замууд болон болзорнууд тухай комиссиин элидхэл баталагдаба.

Тус холбоое байгуулгын мүнөө жэлэй июлиин 1-дэ түрүүшын шатые түгэсхэхые хамтаралай гүйсэдхэхэ орган дурадхаа, 1993 оной январиин 1 болотор гэхэ гү, али Европын хамтаралай дотоодын ниитэ нэгэн дэлгүүр байгуулха саг болотор гэшүүн-оронуудай валютно-экономическа политикые бүри нягтаар таарал дуулха гэжэ хараална. Удаадахи хоёрдохи шатада ниитэ нэгэн, политическэ талаараа дулдыданги бэшэ Европын банкнуудай «Эурофед» гэжэ эмхи байгуулхаар хараалагдана. Тэрэнь хамтаралай валютна политикын асуудалнуудаар шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ байна.

ООН. Аюулгүйн Соведэй саг үргэлжын 5 гэшүүд — Великобритани, Хитад, США, СССР болон Франци Ирагай Кувейтдэ добтолон ороһонһоо уламжалан тохёолдоһон хүшэр хүндэ байдал тушаа зүбшэлэлгын хөөрэлдөөнүүдые үргэлжэлүүлбэ. Эдэ оронуудай саг үргэлжын түлөөлэгшэдэй уулзалга боложо, Ирак тушаа экономическа хорилто хэрэглэхын тула хүсэ хэрэглэлэо гэһэн США-гай дурадхалнууд зүбшөөн хэлсэгдээ.

БОНН. Октябриин 14-дэ ФРГ-гэй бүридэлдэ ГДР-эй орохо тухай Берлиндэ түйлагдаһан хэлсээе Рейнын эрьеүүд дээрэ ажаһуугшад сэдьхэлээ ханангяар угтаба. Германиин хоёр хубида ажаһуудаг хүнүүдэй дунда гарадаг олон асуудалнуудта тодо харюу үгэхэ шухала алхам мүн гэжэ ФРГ-гэй канцлер Г. Коль тэрэниие сэгнэбэ.

АП—ТАСС-ай телефото.

«МИНИИ ЭСЭГЭ Д. КЕННЕДИИЕ БУУДАҺАН ЮМ...»

«ЦРУ-гай сэхэ захиралтаар бүлэг хүнүүд 26 жэлэй саада Далласта (Техас штат) США-гай президентые алаха бэлэдхэл хэжэ, харата хэрэгээ бэелүүлһэн юм» гэжэ ТАСС Нью - Йоркһоо мэдээсэнэ— Далласта болоһон пресс-конференци дээрэ энэ городто ажаһуудаг 29-тэй ажалгүй хүн, нефтяной түхеэрэлгэнүүдэй талаар мэргэжэлтэ Рики Уайт (зураг дээрэ) иимэ мэдүүлгэ хэлэн байна».

Минии эсэгэ Роскоу Уайт 1963 оной ноябриин 22-то США-гай президентые буудаһан гурбан хүнэй нэгэниинь байһан юм» гэжэ тэрэ журналистнуудта мэдүүлбэ.

Уридшалан хараалагдаһанай ёһоор президентын Даллас ерэхэһээ хоёр һара урид ЦРУ-гай захиралтын ёһоор эсэгэмни эндэхи полицида алба хэхээ ороо һэн гэжэ Уайт пресс-конференци дээрэ хэлэбэ. Энэ хадаа президентые хороохо операциин эхин байгаа. Роскоу Уайт, тагнуулай захиргаанай үшөө хоёр хүн энэ операциие бэелүүлхэ ёһотой һэн. Президентын Далласта ерэхэ үдэр Роскоу Уайт үндэр ногоогоор бүрхэгдэһэн гүбээгэй оройдо бэеэ нюугаад һуугаа. Кеннедиин һамгантайгаа һуугаад ябаһан автомобильнуудай гараха талмай тэрэ гүбээ дээрэһээ тон элеэр харагдана. Нүгөө хоёр алуурщадынь талмай руу гараһан сонхонуудтай байшан гэрнүүд соо хоргодоһон байгаа. Тэдэнэй хоргодоһон нэгэ байшан соо номой склад, нүгөөдэдэнь архив байһан юм. Рикки Уайтын мэдүүлһэнэй ёһоор президентые эдэ гурбан лэ буудаһан байна. Тиигэжэ Кеннедиие буудажа алахада, ганса хүн — Освальд гэмтэй гэжэ официальна һанамжые энэ мэдүүлгэ буруу һүргэбэ бшуу. Президентые буудаха үедэ номой складтай байшангай дабхарнуудай нэгэндэ байһан Освальд гол алуурщадые далдалуулха гэһэн «сагаалса» байгаа гэжэ Рики Уайт хэлэнэ. Типпита гэдэг полицейскыншье алуулһанда Освальд гэмэ зэмэтэй бэшэ юм. Официальна багсаамжалгын ёһоор Типпита Освальдые бариха гэжэ ябаһаар буудуулжа үхэһэн болодог. Президентын алуулһанай һүүлээр минии эсэгэ Типпита хоёр Освальдые бариһан байгаа гэжэ Уайт батална. Баригдаһан Освальдые түргэн зуура городой полицейскэ управленидэ эльгээжэ, мүрдэлгэ хэхэ гэжэ Типпитын хэлэхэдэ, Роскоу Уайт тэрэнээ буудажархиһан байна.

ЦРУ-гай юундэ Джон Кеннедиие алахаяа һанаһан тухай багсаамжалха һэдэлгэ Рики Уайт пресс-конференци дээрээ хэбэгүй, харин «зуун жэлэй уршагта ушарта» тагнуулай управлениин сэхэ хабаатай байһаниие тодорхойгоор мэдэнэб гэжэ хэлэбэ. 1971 ондо болоһон түймэрэй үедэ эсэгынь наһа бараһан юрын ушар бэшэ гэжэ батаар ойлгоно. Далласта болоһон тэрэ шуһата үйлэ хэрэгтэ хабаатай гэршэшэниие үгы хэхэ гэгшэдтэй хэрэгээ бүтээһэн ушар болоно. Һанамжануудайнгаа шухала тайлбари — эсэгынгээ дэбтэрые Уайт үни удаан сагай туршада гэртээ хадагалажа байгаа юм. Тэрэ дэбтэр соогоо эсэгэнь президентые алаһан тэрэ үдэрнүүдтэ болоһон үйлэ хэрэгүүд тухай тодорхойгоор бэшэдэг байгаа бшуу.

ФБР-эй городой отделенидэ тэрэниие гэнтэ дуудаба. Тэрэ сагһаа, 1988 онһоо хойшо дэбтэрнүүдынь сарaагүйгөөр үгы болошоо һэн. Джон Кеннедиие буудагша оптическа прицелтэй винтовкодол адли винтовко, Роскоу Уайт Освальд хоёрой далайн пехотодо хамта алба хэһэниие гэршэлһэн документнүүд, ЦРУ-гай бэшэмэл заабаринуудтай гурбан записка намда бии гэжэ Рики хэлэнэ.

Уайтын мэдүүлгэнүүдые Джек Шоу священник дэмжэнэ. Тэрэ пресс-конференцидэ мүн хабаадалсаа. Шоу олон жэлэй туршада Уайттантай «Роскоу Джинива хоёртой—дүтын харилсаатай байһанаа мэдүүлбэ. Уайттан бурханда мүргэхэдөө, Кеннедиие алаһан тухай олон дахин дурдадаг, энээн тухай намда хэлэдэг һэн гэжэ Шоу дурсана. Үбгэнэйнгөө Джек Рубитай хөөрэлдэхэдэ олон дахин байлсаа һэмби гэжэ Джинива Уайт намда байһан соонь хэлэжэ, бурханай урда бэеэ сагааруулаа һэн гэжэ Шоу хэлэбэ. Джек Руби һүүлдэнь Освальдые буудажа алаһан хүн. Джон Кеннедиие алаха һэдэлгэ, тэрээндэ бэлдэлгэ тухай, һүүлээрнь аюултай гэршэшэниие үгы хэхэ тухай хөөрэлдөөнүүд болодог байгаа ха юм.

Пресс-конференциин болохоһоо холо урид ЦРУ-гай хүтэлбэрилэгшэд байһан хэдэн хүн Рики Уайтын хэлэһые буруушааһан мэдүүлгэнүүдые хэхэ гэжэ хүлеэгдэһэн байгаа, иимэ мэдүүлгэнүүд хэгдэһэншье байна. Гэбэшье Кеннедиие алаһан тухай мэдээнүүдэй түбэй Даллестахи «Зуун жэлэй уршагта ушар» тухай олон жэлнүүдэй туршада мүрдэлгэнүүдые хэжэ байдаг эмхи Уайтын хэлэһэниие зүб, тэрэниие гэршэлһэн документнүүд бии гэжэ пресс-конференци дээрэ мэдүүлбэ.

АП—ТАСС-ай телефото.

(Хойто-Байгалай эвенкнүүдэй ажабайдал тухай тэмдэглэлнүүд)

(Түгэсхэл. Эхиниинь августын 28-най номерто).

...Бишыхан модон клуб соо зон дүүрэн сугларанхай, зариманиинь ханын захаар зогсоно. Холодное һууринай эвенкнүүдэй сход иимэ шанга, эсэстээ уур сухалаарша дэбэргээтэй байха юм гэжэ һэжэглээгүй һэм.

ЯАГААД ҺЭРГЭЭХЭБ!

Республикын үсөөн тоото үндэһэ яһатанай ассоциациин президент П. С. Степанов тойруу үгэ хэрэглэдэггүй, эрид сэхээр дуугардаг хүн байба:

— Хойто Байгалай эвенкнүүд тон муу байдалда байна. Бусадтай нэгэ адли эрхэтэй бэшэ, түригдэнэ, хашагдана. 1190 толгой оро эндэ хюдагдаа һэн. Ажалгүй болоһон зон архида ороо. Оро үсхэбэрилгэ хадаа ажабайдалайнь эхи үндэһэн байһан юм. Тобшолбол, — гэр байрань, хубсаһаниинь, ашааень, өөһэдыень зөөдэг унаа, мүн соёлойнь хүгжэлтэ... Мүнөө эдэмнай ямар өөдэгүй, унахадаа хүрэһэн гэрнүүдтэ байна гээшэб. Национально-эвенкийскэ сельскэ Соведүүд байгуулагдаха, үндэһэн зон өөрынгөө газар дэбисхэрэй эзэн болохо ёһотой. 1991 он болотор Холодное, Уоян һууринуудта барилга ябуулха программа зохёон табигдаа. 5 жэл соо бэелүүлмээр юм. Томпо һууриниие һэргээхэ, эвенкнүүдтэ бусааха хэрэгтэй. Хойто зүгэй арадуудай хүгжэлтэдэ һомологдоһон мүнгэ зөөри шанга хиналта доро ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ тухай хэлсэхэ ёһотойбди.

Өөрөө эвенк яһанайб, Хурамхаанай районой Самахай һууринда түрэһэнби гэжэ П. С. Степанов өөр тухайгаа асуудалда харюусана. Ажахын элдэб тушаалнуудта хүдэлөөб, мүнөө түрэл угсаатанайнгаа байдал һайжаруулха, хэлээ, урданай ёһо заншал һэргээхэ хэрэгтэ хүсэ шадалаа зорюулха гэжэ шиидэбэб гэбэ.

Районой үсөөн тоото үндэһэ яһатанай ассоциациин түрүүлэгшэ А. В. Карпова:

— Үхибүүдынь гүрэнэй тэдхэмжэдэ, эдэнэртэ үшөө юун хэрэгтэйб гэлсэдэг. Тэдэ бидэ үхибүүдээ интернадта байлгаха дурагүйбди. Хара багаһаа хойшо түрэлхидэй харууһагүй байһанһаа болоно мүнөө айл бүхэн шахуу инвалид үхибүүтэй. Амбулатори, фельдшерскэ пунктнуудта бүридхэлэй карточкануудые абаад хараарайт: хуу бэшэтэй юм.

Районой гинеколог Е. Ж. Щеголева:

Сэхэ хэлэхэсэ бү айя. Эхэнэрнүүдэй олониинь ажалгүй дээрэһээ хооһоор шахуу байна. Нарайлха эхэнэрнүүд тэнхээ тамиргүйчүүд. Арбадахи эхэ бүхэн ганса бэе, арбадахи эрэ бүхэн түрмэ хаалтада. Элүүр энхые хамгаалгада ассоциаци онсо анхарха аабза, тэдэ ганса найдалгаар бү байя. Ажабайдалаа түбхинүүлхын тула өөһэдөө оролдохо ёһотойт.

Физкультурын багша В. А. Ганюгин:

— Хэр угһаа сахижа ябаһан ёһо гуримууднай, заншалта ёһоор ажал эрхилэлгэмнай һалаа. Һэргээхэ гэжэ оролдохадомнай, һуурин соогуур хэлэ ама гаргаха хүдхэшүүл дайралдана. Үхибүүдые һурганаб гэжэ халхабша хээд өөһэдөө бэлжэхэ гээ гүт гэхэ зон бии. Сэхыень асууя: хэн эвенкнүүдһээ арһа абажа, хайра гамгүй архида һургааб? Тэдэнэй һэшхэл сэбэр гү? Хоорондохи харилсаандаа үнэн сэхэ байя, атаа жүтөө орхиё, һайн тээшээ тэгүүлһэн зондо һаалта бү хэе гэхэ байнаб.

Ажалай ветеран В. А. Горбунова:

— Дайнай үедэ эвенк нүхэдтэйгөө мүльһэн дээгүүр хүл нюсэгөөр шахуу ябажа, загаһа олзоборилдог һэмди. Теэд юу олообибди? Гэрни унахадаа хүрөө. Харин тиихэдэ эрүүл хүнүүд хуу һайн гэрнүүдтэ ороно. Би эвенк, ород, буряад гэжэ илгадаггүйб. Гэбэшье үндэһэн зон тухай зүб хэлэгдэнэ. Минии һанамжаар, залуушуул мэргэжэл олохо ёһотой. Магазинда, клубта, библиотекэдэ өөһэдөө хүдэлөө һаань, эрүүл зон һууриинь ээзлхэгүй һэн. Харин мүнөө юун бэ? Сельскэ Соведэй түрүүлэгшэ Алексеев, секретаринь Шишкина, һургуулиин директор Наханцоев, хүүгэдэй саадые даагша Дорожкина, отделениие эрхилэгшэ Дорожкин, фермые даагша Нагаев, ахамад охотовед Савалов, коопзверопромхозой директор Баранов, ахамад бухгалтерынь Горбунова, мехцехые даагша Ремпель — оройдоо нэгэшье эвенк үгы.

Районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ тэрэ үедэ байһан Н. Б. Бужинаев тон зүб һанамжа хэлээ һэн:

— Хойто зүгэй арадуудай ажаһуудаг районуудые хүгжөөхэ гээд лэ һомологдоһон мүнгэн хайша хэрэг, ондоо хэрэгүүдтэ гаргашалагдадаг байһан юм. Мүнөө иимэ юумэндэ эсэс табигдаха. Тодорхой программа хэрэгтэй: ямар һууринда юун баригдахаб, хэды һууритай клуб, фельдшерскэ пункт, хүүгэдэй саад, хэды гэр гэхэ мэтэ. Эвенкийскэ һууринуудай социально-экономическа хүгжэлтэ гэһэн комплексно программа тухай бодоогүйдэ аргагүй.

Гадаада түхэлөөрөө намдуу номгон хэбэртэй аад, амин шухала асуудалай бууха ерэхэдэ, эвенк зомнай сэдьхэлээ ехээр долгисуулдаг, нюдаргаашье зангидаад абадаг юм байна. Илангаяа ямаршье үндэһэгүйгөөр «браконьернүүд» гүүлэхэдээ, үгышье һаа «Тунгусууд, эндэһээ арилагты!» гэһэн гар бэшэмэл заналта уншахадаа... Ойлгосотойл даа: хашалташье үзэгдөө, • дуулаха ёһотойшье, үгышье үгэнүүдые дуулаа. Тэсэбэридэ эсэс гэжэ байдаг ха юм.

«ҺУДАҺАН СООМНАЙ СОХИЛНО»

Эвенкнүүдые юрын база гэжэ һанадаг һаа, нилээн эндүүрһэн байхат. Хойто-Байгалай коопзверопромхозой штатна ангуушан Ю. И. Черноевтой танилсахадаа, ямаршье дээдэ эрдэмтэй хүнһөө өөрэгүй бодомжолдог, гүн ухаатай хүн байна гэжэ ойлгобоб. Сход дээрэ ямар мэргэн тобшоор үгэ хэлэжэ байгаа һэм. Зэртыд гэһэн дабхаряатай нюдэнһөөнь гал сог сасаржа байһандал...

— Бүхы наһаараа элдэб яһатан сугтаа ажаһуунабди. Еврейнүүд, белорусууд, немецүүд, татаарнууд, ородууд, буряадууд... Ямаршье зүришэлдөөн үгы һэн. Теэд гүрэн түрын зүгһөө бидэндэ анхарал хандуулхадань, үндэһэн зон юугээрээ үлүү илгаатай юм гэхэ зон дайралдана. Нэгэ талаараа ойлгосотойшье ааб даа: социально-экономическа байдалһаа энэмнай эхитэй ха юм. Теэд нэрэ зүүлгэн юуштэб? Байгаа юм ааб даа гээд хэрэгсээнгүй орхиходош, улам саашаа... Виктор Алексеевич Ганюгинай һургуулиин үхибүүдые агнажа, загаһа барижа һургахадань, браконьер болгохоо байнаш гэжэ зэмэлнэ, занана. Сана, шарга хэжэ, капкан табижа һургана. Һайн дураараа. Ямаршье түлөөһэ эринэгүй. Жэшээлбэл, 1 булга, шоно, 10 шандага олзолхо даабари һургуулида үгтөө гэлэй. Энээниие дүүргээд, хуу документаци табигдаха, хуу тушаагдаха. Олоһон мүнгөөрөө һургуулидаа хэрэгсэлнүүдые абана. Онгосо захил хээ. Теэд өөһэдөөшье хэхэгүй, хүнэйшье харгы хааха муу һанаатан бии бшуу.

Энэ үедэ Черноевтонойдо өөрөө В. А. Ганюгин орожо ерэбэ. Юун тухай хөөрэлдэһыемнай ойлгоод, үхибүүдтэй олзоборилһон ангуудаа тушааһан тухайгаа квитанциинь гаргахаяа һэдэбэ.

— Болиит, хэрэггүй, — гэжэ тэбдүүгээр хэлэбэб.

Ганюгинуудай уг суутай юм. Бури урдандаа агнуури-олзоборилгын артельнүүдые Ф. Т. Ганюгин, Г. Т. Ганюгин хүтэлбэрилөө һэм шуу. Виктор Алексеевичэй эсэгэ А. Н. Ганюгин Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнһаа бусажа ерээд, мүнөө амиды мэндэ, элүүр энхэ үлэһэн ори ганса ветеран юм. Хэды удаан саг соо гүйхэ, ябахын һайгаар ветеран һалнайл аятай дулаан гэртэй болонхой. Иигээд лэ ажалтайшье, гэр байратайшье Ганюгинууд ондоо юумэндэ оролсонгүй һанаа тэниглэн ажаһуужа магад байгаа бшуу. Үгы даа, зогсошонхой, сарсашанхай байдалһаа угсаатанаа гаргалсахын тула гараа һарбайгаагүй һаа, Ганюгинууд анханайнгаа сууе алдахал. Угаа үһанда хаяхагүй гэжэ энэл ха юм.

— Оронууд үгы хэгдээ, загаһа барилга мартагдаа, — гэжэ Юрий Иванович хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ. — Агнуурида хажуудаа хоёр һурагшадые абаад гараха гэхэдэш, хорихо юм. Коопзверопромхозой хүтэлбэрилэгшэд агнууриин эгээл һайн газарнуудые нюур хаража хубаарилдаг. Директортэнь — Барановта хэды хэлэгдээ гээшэб, үрэгүй. Би, жэшээнь гурбадахи жэлээ нэгэл газартаа агнанаб. Өөрынгөө хүбүүдые — Яков Павел хоёроо энэл хэрэгтээ һурганаб. Хэдэн зуун жэлдэ уг гарбалайнгаа хэжэ ябаһан юумэ орхижо болохо аал? Гоёолтогүй хэлэбэл, эдэ бүгэдэ һудаһан соомнай, шуһан соомнай ха юм. Хэдэн олон үүсхэл эвенкнүүд гаргаад, ядаад орхиһон юм. Колхоздоо бүдүүн тэжээл бэлэдхэхэ залуушуулай бригада эмхидхээд туршаа. Нэгэ трактортайл һаа, хэрэгүүд хойшолхогүй һэн. Теэд нютаг засагаархид хорёо. Ажалгүй үлэһэнэй хохидолто хойшолон эли: архи уулган, наншалдаан... Һүүлэй арбан жэлдэ 21 залуу хүн бэедээ гар хүрөө гү, али бэшэ һоггуушуулдаа сохюулжа нүгшөө. 13 хүн түрмэ-хаалтада.

Иигэжэ хөөрэхэдөө, Юрий Ивановичай, Виктор Алексеевичэй сэдьхэлдэ үйтай, шарайнуудынь барагар. Түрэл угсаатанайнь хохидолто хуби аймшагтай. Энхэ байгаали, Эхэ-Тайга хайра-үршөөлөө холодуулаа гү?

— Ангуудай арһан Эрхүүгэй бааза руу миинтээр шахуу ябуулагдажа байгаа. Бодото үнэ сэнгынь тогтоогдохо ёһотой. Нютагтаа буйлуулаа һаа, хэды олзотой һэм. Оронууудые олзоборилходо, толгой түрүүнь хаягдана. Айлнуудта тараажа үгөө һэмди, һургуулида бэлэглээбди. Иимэрхүү юумээ буйлуулжа, дурасхаалта бэлэгүүдые хэе гэһэн дурадхалнай мүн лэ дэмжэгдээгүй. Сельскэ Соведэй түрүүлэгшэ Алексеев иимэ асуудалнуудһаа холо юм. Томпо һууриниие һэргээжэ, оро үсхэбэрилгээ эхилхэ хэрэгтэй. Теэд мүнөө дээрээ юрэл хөөрэлдөөнһөө сааша ошоногүй. КПСС-эй горкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Никулинских мүн лэ олон найдуулга үгэһэн юм. Илангаяа соёлой хүдэлмэрилэгшэдые һургаха тухай.

Буряадта ажаһуудаг 1658 эвенкын оройдоол 21-ниинь мүнөө ангуушад юм. Баунтын райондо 6, Хурамхаанда — 1, Хойто-Байгалда 14 штатна ангуушан гээд тодорхойлоо һаа, урданай амидаралай һудаһан оггтолон мартагдажа байна бшуу. Оройдоол 1000 гаран оронууд Буряадтэ, онсолбол, Баунтын райондо үсхэбэрилэгдэнэ, Хойто-Байгалда үгы шахуу. БАМ-ые хангаха, баатар барилгашадта гэһэн уряа доро хюдагдаа һэмнай.

ҺАРУУЛХАН ДУРСАЛГА

Гэбэшье Хойто-Байгалда ушарһан бүхы үзэгдэлнүүд сооһоо нэгэл һаруулхан дурсалга сэдьхэлыем мүнөө болотор жэгнэһээр. Коопзверопромхозой бааза дээрэ байгуулагдаһан ангуудай фермэдэ, ан олзоборилгодо гол түлэб ондоо яһанай түлөөлэгшэдэй хүдэлдэг һаань, ангуудай арһаар зэха, малгай, гарай бэлэг гэхэ мэтые оёдог цехэй хүдэлмэрилэгшэдынь эвенкнүүд юм.

— Колхозуудай үгы болгогдоходо, эвенкнүүд ажалгүй үлөө. Тиигэжэ энэ цех 1977 ондо нээгдээ һэн. Гүрэндэ тушаагдадаггүй голодоһотой арһа, мүн түсэбэй ёһоор абтаһан продукциин 30 процент, бэ түсэбһөө гадуур бүхы продукци эндээ үлөөгдэжэ элдэгдээд, эд болгогдоно. Булга өөртөө орхихо эрхэгүйбди. Фермэдэ үсхэбэрилэгдэһэн сэнхир хүхэ үнэгэнүүдэй арһан хэрэглэгдэдэг юм. 88 толгой халтар хара үнэгэ өөһэдынгөө хэрэглэмжэдэ баринабди. Үнгэрһэн хоёр жэлэй хугасаада түсэбнай 2 дахин дээшэлээ, — гэжэ цехые даагша Н. К. Ремпель хөөрэнэ.

Цехынь томо сонхонуудтай, уужам аятай. 20—30 наһатай эхэнэрнүүд гар оёлго дээрээ тонгойнхой. Зариманиинь малгай, нүгөөдүүлынь үлэгдэлүртэһэ эсхэжэ, түхэреэхэн талбагуудые, ханада үлгэхэ гоёолто урлана. О. П. Урынчинагай хөөрөөе шагнабабди:

— Нерпын арһаар, орын годоор эжымни гоё гэгшын гутал, кумаланы гэһэн шэмэглэл оёдог юм. Үйһөөр аяга, амһарта хэхэдээ бэрхэ. Мүнөө бинь оролдоноб. Һаял һуража байһандаа голхоролтойшье шэнги. Өөрынгөө хэлэ мэдэхэгүйб. Интернат, хамтын байра гээд лэ үнгэршөөл даа. Гушэ гаран наһандаа иигэжэ хэлэхэнь эшхэбтэршье шэнги.

Угай дабтагдашагүй уран шадабари саг соогоо дэмжүүлагдаагүй, алдагданхай. Үсөөниинь лэ урлал өөдолдо түрэлхиин ульһатай юм. Эдэнэй тсодо Татьяна Жигун, Маргарита Урончина, Екатерина Платонова гэгшэд ороно.

Н. К. Ремпель һанамжаяа хэлэнэ:

— Эвенкнүүд тухай муу юумэ хэлэхэ аргамгүй. Мүнөө үнгэрһэн юумээ шүүмжэлхыгээр харадаг болоо. Теэд зариманиинь юундэшьеб өөһэдынгөө олзо туһа харахаяа һэдэнэ. Хэншьеб хэхэ, табаг дээрэ дэлгээтэй мэтээр асаржа үгэхэ ёһотой. Би өөрынгөө бассгадта хэлэдэг, ойлгуулдагби. Эдэнэрни аргагүй зүбшэдэг. Уян сэдьхэл, ажабайдалда бодомжотой хандалга алдагдаагүй гэжэ һананаб. Коллективнай эбгэй, энэ талаар гомдол үгы.

...Хадын Чэя, Чуя голнуудай дошхон долгин шааяхадал гэнэ гү? Чая, Чуя, магад, эвенкнүүд тухай бүришье үнэншэмеер намда хөөрэжэ үгэхэ һэн гү?

Анхан бидэ юушье мэдэдэггүй, Агнуури хэжэл ябагшэ һэмди, — гэһэн дуунай аялга дахинса шэхэндэм зэдэлээдхинэ. Тэрэ үедөө магад, тайгын энэ угсаатан мүнөөнэйхиһөө жаргалтай байһан аалам?

Г. ДАШЕЕВА,
журналист.

Улаан-Үдэ — Хойто-Байгал.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Ангуудай арһа эд болгодог оёдолшон Ф. Черных. 2. Цехэй хүдэлмэришэн В. Кукушкин.

Б. ЖАМЬЯНОВАЙ фото.

АЮУЛАЙ ХОЙШОЛОН УСАДХАГДАНА

Һүүлэй хэдэн жэл удаа дараалуулан Агадамнай хура бороо үлүүсэ ехээр орожо, гол горход, уһа мүрэн һабаһаа халижа, үерлөөд, округой ажахынуудта нилээд ехэ һаад тойбо татана. Мүнөө зунай хура бороо энэ талаар манда нилээд хойшолонтой байба. Тиигэжэ, илангаяа нютагаймнай хүдөө ажахы горитойхон хохидолдо оробо. Онон, Элеэ голнууд һабаһаа гаража, абарга хүсэтэйгөөр урдан, хэдэн зуун гектар бэлшээриин болон сабшалангай газарнуудые эзэлбэ. Ага, Могойто, Хялэ гэхэ мэтэ багаханшье гол горход унжагай ута хура бороогой уһанһаа хүсэ нэмэжэ, анханайнгаа һабаһаа халихадаа, нилээд ехэ тодхор татаба.

Манай округой арад зон хэнхэн гэшэгүй байгаалиин энэ бэрхэшээлтэй тэмсэлдэ эрид бодоо юм. Олон мянган толгой ниитын мал һүрэг аюулгүй газарта эртээнһээ зөөлгэгдөө. Гол мүрэн дээгүүр татагдаһан хүүргэ, дугынууд эртээнһээ бүхэлэгдөө. Үерэй уһанай дабажа гарахагүйн тула томо шулуунуудаар хаалтанууд бодхоогдоо.

Зүгөөр эдэ мэтэ олон хэмжээнүүдэй дары түргэн абтабашье, округоймнай ажахынууд нилээд ехэ хохидолдо оробо. Үерэй аюулһаа боложо тэдэнэр 18 миллион түхэригэй гарзада ороо юм. Тэрэнэй аяар 13 миллиониинь хүдөө ажахыда тудаа. Жэшээлхэдэ, үерэй аюулда дайрагдажа, 146 толгой эбэртэ бодо мал, 3810 толгой хонин һүрэг, 5459 толгой шубуун хосороо. Гэхэтэй хамта 20 гаран мянган гектар талмайн тарялан, 8 мянган гектар талмайн тэжээлэй ургамалнууд, 68 гектар талмайн хартаабха уһанда абтажа хосороо. Агын районой Хялын совхозой бүхы огород мүндэртэ сохюулжа, тэндэһээ мүнөө жэлдэ өөдэтэй ургаса хурягдахагүй.

Хэдынэйшье сагта харгы замхадаа манай округой эгээл шухала һалбари байһан, байхашье. Тиимэһээ 210 гаран километр харгы замай һандарһаниинь тон харамтай. Харгын эбдэрхэдэ, арадай ажахын хэды ехэ ашаан хэрэгтэй газартаа абаашагданагүйб даа. Орой хамта 19 томо болон бага хүүргэнүүд уһанда урдажа ябашоо.

Үлүүсэ ехэ хура борооһоо ушарһан үертэй тэмсэлдэ округой хүн зон гарта һабартаараа бодоо юм. Нэн түрүүлэн 3 районуудта үертэй тэмсэхэ тусхай комиссинууд байгуулагдаа һэн. Коллектив болон предприятинуудта байһан хүндэ ашаанай автомашинанууд нэн түрүүлэн энэ хэрэгтэ хабаадуулагдаа. Мүн Орловскын шанаржуулгын комбинадай хүсэ ехэтэ КРАЗ-ууд Согто уулын бооріһоо томо шулуунуудые ашажа, уһанай һабаһаа гараха болоһон газарта асаржа, хаалта болгон адхадаг байгаа. Гол түлэб Агын, Хялын голнуудай эрьенүүдые энэ шулуугаар бүхэлөө юм. Илангаяа хүүргэнүүдые бэхилэн бүхэлхэ талаар ехэ ажал хүдэлмэри хэгдэһэн байна. Энээнэй ашаар Ага-Хангил һуурин шадар Агаһаа Могойто тосхон ошодог харгы дээрэхи хүүргэ үертэ абтангүй үлэжэ, Могойтын түмэр харгын станцитай округой түбэй холбоое таһалдуулаагүй.

Байгаалиин иимэ ехэ хохидолдо ороһон Ага нютагаархиниие гүрэн түрэ, олониитэмиин хаража байнагүй. РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй тусхай шиидхэбэреэр Агын округто 1 миллион 800 мянган түхэриг мүнгэн һомологдобо. Гадна материально-техническэ хэрэгсэл, эдеэ хоол манда эльгээгдэхэ болобо. Жэшээлхэдэ, 91 тонно нэмэлтэ саахар, мүн загаһанай элдэб янзын консервэнүүд, тоһон үгтэбэ.

Һандарһан хүүргэ, дугынуудые шэнээр бариха хэрэгтэ «Читалес» нэгэдэл 27 вагон барилгын материал эльгээхэ болонхой. Тэрэ тоодо 1 вагон шифер оролсоно. Харгы барилга-заһабарилгын эмхи зургаануудта хоёр-хоёр вагон барилгын ой модон тусгаар эльгээгдэбэ.

Манай округой олон тоото айлнууд үерһөө горитойхон хохидолдо ороо юм. Эдээндэ совет органуудай зүгһөө бодото туһаламжа үзүүлэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет аюул усалда ороһон гэр бүлэ бүхэндэ 500 түхэриг хэмжээнэй туһаламжа үзүүлхэ тухай шиидхэбэри гаргаа гээшэ. Гэхэтэй хамта ажалша коллективүүдэй тусхай соведүүд өөһэдын шиидхэбэреэр баһал тэдээндэ туһаламжа хүргэхэ аргатай. Районуудай Гүрэнэй страхованиин управленинүүд уһанай аюулда ороһон объектнүүдые элирүүлжэ дүүргэбэ. Предприяти, эмхи зургаанууд, колхоз болон совхозууд хэрбээ уһанай аюулда дайрагдаһан байбал, дэлгүүрэй фондһоо барилгын материал, багахан хэмжээнэй модон гэрнүүдые худалдан абаха аргатай. Гүрэнэй банкда процентгүйгөөр 3 мянган түхэриг хүрэтэр урьһаламжа хүнүүдтэ үгэхэ даабари үгтэнхэй. Энэ урьһагамжа 15 жэлэй турша соо Һеергөө гүрэндэ бусаагдаха жэш ээтэй. Областиин агросоюз манай округто 10 миллион түхэриг мүнгэ, 400 тонно холимол тэжээл үгэхэ гэһэн шиидхэбэри абаба. Мүнөө үедэ округ дотор хаа-хаанагүй уһанай гай тодхор усадхаха талаар ажал хүдэлмэри ябуулагдана. Сэрэгшэд энэ хэрэгтэмнай бага бэшэ туһаламжа үзүүлнэ. Тэдэнэй хүсөөр Табтаанай шадар хүүргэ заһабарилагдаа. Хажуудань тэдэ үшөө нэгэ шэнэ хүүргэ барижа дүүргэбэ. Иигэжэл манай округой хүн зон, ажалшад, олониитэ хүлеэгдээгүйгөөр тохёолдоһон аюул усадхахын тула бодото хэмжээнүүдые абана.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

«ГОДЛИ» ТҮБЭЙ ГЭШҮҮН

«Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска соведэй «Годли» гэжэ түбэй гэшүүн — Улаан-Үдын техническэ мэргэжэлэй 7-дохи училищиин һурагша, уласхоорондын классай спортын мастер Валерий Лысенко СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Урда Корейдэ үнгэргэгдэхэ уласхоорондын заншалта ехэ мүрысөөндэ хабаадахаяа ошобо. Тренер Л. Ш. Халудоровай һурган һоридог 17-той бэлигтэй бэрхэ харбагша энэ жэлдэ Италида, Испанида, Баруун Германида, Финляндида үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ хабаадаа.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

Сэнхир экран

СРЕДА, 29

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Лифт для промежуточного человека» — уран һайханай фильм. «Начальник» —2-дохи үзэгдэл, «Товарищ Архипов»—3-дахи үзэгдэл. 10.45—«Үгэ» — литературно-уран һайханай программа. 12.45—Поэт М. Матусовскиин дурасхаалда. 13.30—Время. 17.15—Хүгжэмэй уутаһаа. И. Брамс. Оркестртэй хамта скрипкэ дээрэ наадаха концерт. 17.55—«Следы»—баримтата фильм. Бадхызска заповеднигэй асуудалнууд тухай. 18.15—«Тимка и Димка»—мультфильм. 18.25—Үхибүүдтэ зорюулагдаһан дамжуулга (англи хэлэнэй хэшээлтэйгээр). 19.30—Время. 20.00—«Приключения растений»—телевизионно фильм. 9-дэхи сери—«Дайн гү, али эб найрамдал гү?» 20.30—«Хүн ба хуули». 21.30—«Лифт для промежуточного человека» — уран һайханай фильм. «Начальник»—2-дохи үзэгдэл. 22.00—Время. 22.30—Коллаж. 22.35—Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.45—«Глембаи». 3 серитэй телевизионно уран һайханай фильм. 1-дэхи сери (Югослави). 23.30—«Урдамнай Гэгээн найдалай хушуун». 00.30—ТСН.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20—Е. Шварц. «Золушка». Е. Вахтанговай нэрэмжэтэ гүрэнэй академическэ театрай фильм-зүжэг. 10.55—«Приключения в каникулы»—үхибүүдтэ зорюулагдаһан фильм. 2-дохи сери. 12.00—«Единственный шанс»—телевизионно баримтата фильм. Бакулевай нэрэмжэтэ зүрхэ-һудалай хирургиин институдай хүдэлмэри тухай. 12.30—«Нежность к ревущему зверю»—2-дохи сери (дабтагдаха). 13.40—17.35—Забһарлалга. УЛААН-ҮДЭ. 17.35—Баримтата фильмүүд. 18.15—Байгал. 18.30—Хүдөөгэй ажалшадта зорюулагдаһан Буряадай АССР-эй Гостелерадиогой арадай инструментнүүдэй оркестрэй концерт. 19.20—«Хамтадаа бодожо үзээбди». 20.00—«Шанар—шухала удха шанартай». 20.35—«Шалгалта». Забайкалиин хилэ сахигшадай 60 жэлэй ой. 21.35—Соносхолнууд. МОСКВА. 21.40—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 22.00—«МузЭКО-90». Джон Леннонэй дурасхаалда зорюулагдаһан фестиваль. Донецкһээ дамжуулагдаха. 24.00—Футбол. Нүхэд ёһоной уулзалга. СССР-эй ба Румыниин команданууд наадаха. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Түбэй стадионһоо дамжуулга хэгдэхэ.

ЗАҺАБАРИ

Манай газетын августын 28-най номерой нэгэдэхи нюурта толилогдоһон «Нангин һэшхэлээ нэанаа гаргаад...» гэһэн арадай эрдэм һуралсалай министр С. Д. Намсараевтай хэһэн хөөрэлдөөн соо алдуу гаргагдаа. Дээрэһээ 5-дахи абзацай хоёрдохи мүрые иигэжэ уншаха: «Элдэб янзын концернүүдые эмхидхэхэ...»

Алдуу гаргаһан хүдэлмэрилэгшэдэ зэмэ тохогдоо.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Республика дотор тэжээл бэлэдхэлгын ябаса тухай материалнуудые газетэ толилжо үргэлжэлүүлһээр. «Наратай үдэрэй час бүхэниие хэрэглэжэ» — иимэ гаршаг доро Бэшүүрэй районой «Победа» колхозой И. И. Бальчиковай звеногой үбһэшэд тухай Ц. Цыренжаповай фото-мэдээсэл толилогдоно.

Хартаабхашад ургаса хуряалгадаа бэлдэнэ. Ургаса тушаан абалгада город хэр бэлэдхэлтэй гээшэб? Газетын ниитын приемнын хүдэлмэрилэгшэд Улаан-Үдын горплодовощторгын 1-дэхи, 2-дохи баазануудта шалгалта хэһэн байна. Энээн тухай материал газетын нэгэдэхи хуудаһанда үгтөө.

Республиканска партийна организациин органуудай бүридэлэй талаар дурадхалнуудые бэлдэхэ комиссиин ээлжээтэ заседани тухай мэдээсэл энэ номерой нэгэдэхи хуудаһанда ниитэлэгдээ.

Республикын гүрэнэй, экономическа болон үндэһэн соёлой талаар бэеэ даанги байдалтай холбоотой олон тоото асуудалнуудта харюу олохын тула республиканска газетэнүүдэй «түхэреэн столой» дээрэ хөөрэлдөөн болоһон байна. «Бэеэ даанги байдалтай болохо гү?» гэһэн гаршаг доро тус хөөрэлдөөнэй тоосоон үгтөө.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
Гастроли Душанбинского государственного русского драмтеатра им. Вл. Маяковского. Звезды на утреннем небе — в 19.

Бурятская филармония
Бурятский драмтеатр им. Х. Намсараева. Концерты государственного ансамбля песни и танца МНР — в 18, 20-30.

«Дружба»
Пугало — в 9-40, Собственными стараниями (2 серии) — в 11-10, 15.40, 20.20. Мужчины-проказники — в 13-40, 18-20.

«Прогресс»
Красный зал — Обманщики (Таинственные душители) — в 9-40, 12, 14-20, 16-40, 19, 21-20.
Зеленый зал — Преступление Антуана — в 9-40, 11-30, 13-20, 15-10, 19-30, 21-20, Кабаре (2 серии) — в 17.

«Октябрь»
Судьба барабанщика — в 9-40, Интердевочка — в 13, 18, 20-30, 109-ый идет без остановки — в 11-10, Зита и Гита (2 серии)— в 15-30.

«Восток»
Мультфильм—в 15.30, Охота на единорога» — в 17, 19, 21.

«Байкал»
Отпетые мошенники — в 17, 19, 21.

УНШАГША ҺОНИРХОНО
Байхат

(«Советская ...»)

Редактор
Р. Б. ГАРМ...

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское 3-40-69. Директор издательств—2-37-22, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Заказ № 198.